

Zakaj je krojitev Češke opasna?

Češki dež. zbor zboruje, vlada je predložila zopet nekaj predlog za vstvarjenje novih okrožij in okrajev, nemška stranka bode glasovala za nje. jeden del konservativnega posestva in peščica Staročehov takisto; vsled tega je večina za te predloge dobljena, in vprašanje o Dunajskih punktacijah, specijalno o razkrojitvi češkega kraljestva je zopet na dnevnem redu. Punktacije hočejo, kakor se kaže, izvesti tudi proti volji češkega naroda, in „zatvorjeno ozemlje“ v Češki Nemci dosežejo na vse strani tudi formalno, kolikor ga uže nimajo tudi doslej formalno in dejanski. Čehi so principijalno proti razkrojitvi in so v tem pogledu do cela na negativnem stališču; oni kažejo na posledice, prvič na germanizacijo, na ponemčenje češkega naroda, drugič, na opasnost ali nevarnost, ki bi utegnila nastati vsled Irredente na severju, torej opasnost za državo na zunaj. Čehi se pri tem branijo jedino s pomočjo svojega historijskega državnega prava, poštevali po največ dežele češke korone, sestavljajoče jedno celoto ali politiško jednoto, prezirajo pa do današnjega dne princip, ki je obsežen v nameri, razkrojiti češko kraljestvo. S tem, da v svoji brambi gledajo Čehi samo na se, pozablajo jeden najvažnejših momentov, kateri bi služil dobro njim samim, a zajedno negospodovalnim narodom, torej pred vsem slovanskim narodom in njih odlomkom, naseljenim v tostranski polovini cesarstva. O tem prezrtem in preziranem momentu nam je tukaj govoriti, in to toliko bolj, ker ga je zagrešila najprej osrednja vlada, vklonivša se nemški glavni stranki na Češkem, in ker je v tem preziranju nevarnost jednako velika za državo, kakor za Čehoslovane v skupnosti in vse slovanske narode in njih odlomke, zastopane v Dunajskem osrednjem parlamentu.

Da bi se držali narodi in njih stranke načela prava ali pravičnosti, poštevali bi v večji meri še dandanes tudi zgodovinska prava posameznih narodov; takó pa velja dandanes še posebe v politiki le pravo moči, to je nadmoč ali pestno pravo, katero so rabili najbolj v srednjem veku;

Darvinova teorija ni torej na to stran iznašla nič novega, pač pa je gospodovalne in mogočne narode še bolj utrdila v njih stremljenjih ter iz itak brutalnih strank teh narodov napravila še brutalniše. Tega dejstva osrednja vlada pri Dunajskih punktacijah ni poštevala, v tem pa je njena fundamentalna napaka, iz katere izvirajo vse druge, in katera se kaže nevarnoj ne le narodom, ampak tudi državnim interesom. S to osnovno napako je računiti; tu je treba lečiti, ali pa ni moči k ozdravljenju.

Osrednji vladi dolžnost je bila, poštovati nemško liberalno stranko kot tako, ki se vede na vse strani po pestnem pravu nadmoči ter s tem načelom prezira prava narodov in interese države, in naj si sama prisvaja še toliko laskave pridevke lojalne, patrijotiske, državo ohranjujoče stranke. Njeno načelo je brutalnost, in kjer je ne more izvrševati, tam jo skuša doseči z vsakovrstnimi zvijačami. Ko bi izsledila ona kako zgodovinsko državno pravo na svojo korist, povdarjala bi isto pravo dan na dan; takó pa tepta državna prava nemških zgodovinskih narodov, ako in kolikor ne služijo njenim nakanam in načrtom. Madjarom ne odreka zgodovinskega državnega prava; balkanske narode, kateri so jej bili do poslednjih vojen jedino sposobni, rezati vratove, nosove in jezike, sedaj hvalisa kot zrele, „samostalnosti dostojno“, sedaj uže po zapadnoevropski civilizovane narode. Ircem pa, ki so v soseski in pod vplivom vseh blagoslovov zapadne kulture, ne privošči ne zgodovinskih prav, ne narodov dostojnega življenja, kaj li še primerne avtonomije, še vedno v veliki meri podrejene angleški celokupni državi, in ta nemška psevdoliberalna stranka odreka stoletja tlačenim Ircem večjo svobodo iz — bojazni, da bi avstrijski negospodovalni narodi ne opirali se na Irsko, ko bi ta zares dosegla njej pristajajočo avtonomijo!

In s to stranko je začela osrednja vlada avstrijska pogajati se na način, kakor da bi vladala v tej stranki

zgolj pravičnost, kakor da bi se hotela v resnici pomiriti s Čehi in drugimi narodi. Tu je možno le dvoje: ali je bila osrednja vlada kratkovidna, ali pa jej ni do resnične sprave narodov. Ker pa je sedanja osrednja vlada izrecno tolikokrat povdarjala ustavo in spravo na podstavi te ustave, je za to vlado še vedno častnejše, da jej očitamo kratkovidnost gledé na Dunajske punktacije in njih posledice.

Dunajske punktacije obsežajo princip nacijskega razmejevanja in v posledicah princip nacijske avtonomije, in načelniki nemške liberalne stranke so v Praškem deželnem zboru še lani izrazili se, da doseže ž njimi nemška narodnost vse, kar potrebuje za svoj nacijski obstoj in razvoj, vse, kar more drugače podeliti za vsak narod do cela izvršena nacijska avtonomija. V tem samem ni osnovna, tu grajana napaka, ampak *v načinu*, kakó se je osrednja vlada odločila češkim Nemcem podeliti *partikularno* nacijsko avtonomijo.

Ako bi bila osrednja vlada poštevala načelo pestnega in darvinistiškega prava nadmoči, katero prešinja do skrajnosti nemško liberalno stranko, ne udala bi se bila nikdar za Dunajske punktacije; saj bi bila videla, da ista stranka je imela strah v vsej Cislitaviji jedino še zastran češkega kraljestva, in da, dosežši svoj cilj na Češkem, bi se ona nikdar več ne hotela pogajati za analogno spravo po drugih deželah, z ostalimi odlomki Čehoslovanov in vseh drugih Slovanov. Povsod drugod je nemška narodnost ali v dejanski večini po naseljenju ali pa v formalni umetni večini po raznih, specijalno deželnih zastopih. S to stranko torej ni možno izvršiti pravega smisla ustave; s to stranko ni možno pomiriti in zadovoljiti narodov ter s tem postaviti državo na stalno trden fundament. Ako torej avstrijski državniki hočejo v resnici izvršiti narodno enakopravnost, morajo to spravo doseči ali brez sodejstva nemško-liberalne stranke, ali pa češko vprašanje pustiti toliko časa nerešeno, torej to, kar zahteva ta stranka za Nemce na Češkem, odložiti toliko časa, dokler se ona ne udá za izvršenje enakih zahtev po drugih deželah nasproti negospodovalnim slovanskim narodom in njih odlomkom. Pakt za pakt, in češko kraljestvo ima jedino v sebi uslovja, s katerimi je bilo še možno upogniti nemško liberalno stranko k spravi ne po pestnem, ampak po naravnem, krščanskem in konečno ustavnem pravu.

Z nemško liberalno stranko se je bilo pogajati jedino pod uslovjem, da se ukloni za analogno pogajanje istočasno za vse ostale dežele, kjer čakajo nezadovoljni narodi in njih odlomki v največjih borbah na izvršitev ustavno zagotovljene narodne enakopravnosti.

Osrednja vlada je s tem, da je pričela spravo jedino na Češkem, izgubila največje orodje, s katerim jej je bilo v resnici možno napraviti mir med narodi. Ta napaka ostane zgodovinska, in vsaj ta vlada je ne popravi z lehka več. Naj le poskusi s pomočjo iste nemško-

liberalne stanke zasnovati druge in analogne Dunajske punktacije za slovanske narode po ostalih deželah, in videla bode, kakó jo zavije ista „državo ohranjujoča“ stranka! Na Češkem je bilo take sprave najmanj potreba, kjer je nemška narodnost uživala narodno enakopravnost v polni meri tudi brez Dunajskih punktacij; potrebna je bila in je na Moravskem, Sileškem, v Galiciji, Bukovini in potem na jugu za slovansko naseljenje. Kakó je mogla osrednja vlada delati spravo na Češkem, zajedno pa prezirati jo med istima narodnostima v Moravi in Sileški, kjer gospoduje nemška manjšina nad slovanskimi večinami? Ali so Nemci na Češkem bolj potrebni sprave, nego Slovenci na Koroškem, Štirskem, Hrvati in Slovenci v Istri?

Čehi opozarjajo na nevarnost od zunaj, ako se vstvari zatvorjeno ozemlje za nemško narodnost na Češkem. Ta opasnost je pa zaradi tega velika, ker se raztezajo Dunajske punktacije na jedno samo deželo; ko bi bila osrednja vlada dosledno in *istočasno* isti princip porabila za vse dežele češke korone, bil bi tudi češkoslovanski narod dobil povečano ozemlje s svojo narodnostjo, in bi bil utegnil v takem položaju vsaj lažje braniti se germanizovanja. Princip nacijske avtonomije, porabljen ne le za kak odlomek v jedni sami deželi, ampak za vse kompaktne oddelke jednega in istega naroda, naseljenega po raznih pokrajinah, bi zadovoljil in okrepil vsak narod posebe, s tem zatrl v korenini stremljenja čez državne meje ter dal vsaki narodnosti orožje v brambo same sebe in države.

Ako hoče po takem osrednja vlada služiti državnim interesom, jej je delo spravljanja narodov pričeti od kraja v vseh pomešanih deželah, za vse narode in njih odlomke; pričeti jej je to delo istočasno v vseh teh deželah za vse narodnosti. S tem bi bile Dunajske punktacije same po sebi odložene ali bi se prav za prav popravile, ker bi se priredile analogno za vse narode.

Čehoslovanske stranke pa nočejo porabiti tega orožja v svojo brambo nasproti punktacijam. Mi priznavamo, da imajo za orožje svoje državno pravo, ali naj pomislijo, da z zahtevanjem, naj bi vlada postopala za vse pomešane dežele in narodnosti *istočasno* in *analogno* po principu, obseženem, ali pristranski, nedovršeno in nedosledno porabljenem pri Dunajskih punktacijah, bi pridobili takoj sobojevnike v več meri od strani ostalih Slovanov, bi spravili nemško-liberalno stranko in osrednjo vlado samo v največjo moralno stisko. Kajti analogija istega postulata je tukaj takó krepka, da se jej ne morejo braniti ne tu, ne tam. Osrednja vlada pa je še posebe postavljena zato, da jej je meriti z istim merilom za vse narode, a na to merilo jo je spominjati. Zahtevanje jednakega postopanja za vse narode imelo bi to prednost, da bi uže sedaj izdalo več, nego pa povdaranje sosebno drž. prava, za katero je vsaj sedanje polozenje še vedno jako neugodno.

Nemška liberalna stranka in osrednja vlada bi se nekoliko prestrašili, ko bi Čehoslovani začeli zahtevati izvršenje narodne enakopravnosti po principu nacionalne avtonomije, ki je obsežen v Dunajskih punktacijah, in posledica bi bila najprej ta, da bi nemška liberalna stranka odtlej ne silila več toliko na izvršenje Dunajskih pisanih dogovorov, a ravno to je namera vsaj mladočeške stranke, da se odložijo te punktacije, torej da se sedaj odloži vsaj nadaljnje razmejevanje po novih okrajih in okrožjih. Vsekakor je treba porabiti dosedaj zanemareno orožje o analognem postopanju, kakor za Češko, tako za vse dežele in narodnosti. In denimo, da bi se zares odločila osrednja vlada z nemško liberalno stranko vred za tako postopanje, bi pač nikakor ne nastala večja opasnost za češko narodnost, nego je dejanski sedaj. Na Češkem so dobili Nemci uže svoj oddelek šolskega in kulturnega sveta in tudi deželnega nadsodišča; okraji se tudi vstvarjajo nadalje na korist nemški narodnosti, in sedaj, kakor se kaže, je vsaj jeden del konservativnega plemstva, nezvest svojim lanskim sklépom, odločil se za razmejevanje ali vstvarjenje novih okrožij in okrajev, kar vse vede do formalnega „zatvorjenega nemškega ozemlja“ na Češkem.

Opasnost raste za češko narodnost in za ostale slovanske narode vsled tega, da so se razni činitelji upregli v pospeševanje ravno in jedino istega zatvorjenega ozemlja, ker se s tem manjša nadeja, da bi nemška liberalna stranka ali v obče nemške stranke hotele potem še kedaj ukloniti se za delovanje pravičnega izvršenja narodne enakopravnosti. Vsled tega bodo trpeli tudi državni interesi, ker ostanejo nenemški narodi nezadovoljni, a

bode germanizovanje v resnici še posebej državi na škodo. Predno pridejo državniki do spoznanja, kakó so jo zagazili sosebno z Dunajskimi punktacijami, prejde mnogo časa, in v tem času bodo slovanski narodi na svoji narodnosti trpeli bolj in bolj. Zato je tudi češkim strankam, sosebno pa mladočeški, stvari zaresno premišljevali; primerno in vredno bi bilo, da bi vsaj za poskus začele pobijati Dunajske punktacije ne z državnim pravom, ampak z očitanjem, da se analogna, a popolnša sprava prezira za ostale odlomke češkega naroda in ostalih negospodovalnih slovanskih narodov.

Dunajske punktacije so povsem tem opasne, ker jemljejo sedanjim in vsem bodočim osrednjim vladam poslednje orodje iz rok, s katerim bi moge upogniti gospodovalno nemško liberalno stranko, da bi se izvršila narodna enakopravnost v vseh deželah in za vse narodnosti; opasne so torej, ker je osrednja vlada spravljenje omejila na jedno samo deželo, ker Dunajski protokoli zajedno ne izvršuje ustave v smislu narodne enakopravnosti. Vlada bi morala torej vsled fundamentalno napačnega pričetka opustiti, oziroma odložiti Dunajske punktacije ter narodno enakopravnost pričeti izvrševati istočasno za vse narodnosti v pravem smislu ustave, t. j. v smislu nacionalne avtonomije; češkim in vsem slovanskim strankam pa bi bilo dokazovati, da Dunajske punktacije se dajo izvršiti le v soglasju z isto nacionalno avtonomijo, a ne prej, nego se izvrši ista nacionalna avtonomija za vse narode. Le takó bi se mogla odstraniti opasnost, ki grozi sedaj vsled teh punktacij Čehoslovanom, ostalim Slovanom in interesom celokupne države.

O kritiki dra. Mahniča.

III. K razširjanju poganstva, z nasprotniške strani nam namišljenemu.

d) *Gledé na bogosluženje, specialno liturgijo ali mašo*
 n) *Liturgija rimske cerkve.*

(Konec.)

Ta važna enuncijacija, kakor se vidi, ne odnaša se jedino k razmerju vstočnih obredov k rimskemu in zapadnim v obče, ampak načelno k različnim bogoslužbenim obredom vseh partikularnih cerkvâ, iz katerih se sestavlja sveta katoliška in apostolska cerkev; to pa, da smo navedli to izjavo, utegne vendar neprijetno zadeti naše latinizatorje. Naši latinizatorji, kateri so udani politiki, skušajo sosebno na njemem polju pospeševati svoje osebne interese, utegnili bi nam torej, kakor pred šestimi leti njih Praški somišljeniki v ondotnem katoliškem časopisu „Čech“ (št. 169 in 170 od leta 1887), namenjenem služiti katoliškim interesom, pravimo, utegnili bi nam ngovarjati, češ, da zgorej omenjena papeška enciklika, iz katere je posneta enuncijacija, je namenjena jedino škofom vstočnih obredov, torej da jo je smatrati jedino pe-

dagogiškim sredstvom, da bi se vstočniki utrdili v svoji zvezi z Rimom in polagoma pridobili se za rimski obred. Da zavrremo tako zvijačo, opozarjamo svoje čitatelje na uže po nas navedene Institutiones Liturgicae, katere niso namenjene širšim krogom čitateljev, ampak jih je rimski kanonik, zajedno magister apostolskih ceremonij Fornici spisal osobito za vzgajanje duhovskega naraščaja (ad usum Seminarii Romani), in katere se rabijo v tej lastnosti do najnovejšega časa kot učna knjiga.

V tej učni knjigi rimskega semenišča, katero so, kakor se ume samo po sebi, duhovne gosposke v Rimu pregledale natanko in potrdile, je o različnosti obredov pri bogoslužju (Par. I De Sacrificii Missae pag. 66 sq.) navedeno naslednje: „Nec mirum, quod a primordiis Ecclesiae variae in Sacrificii oblatione ab Apostolis eorumque successoribus preces, caeremoniae, apparatus et ritus fuerint adhibiti. Missae enim institutio ad Christum referenda est, ut ipsum eius auctorem agnoscamus quoad essentiam et sub-

stantiam, quae mutari non potest. Cetera vero, ex quibus clarius Sacrificii dignitas elucesceret, et maior ipsi fidelium veneratio conciliaretur, utpote necessaria et parerga sub dispositione, ut vidimus, reliquit Ecclesiae, quae preces, caeremonias, et ritus praescripsit iuxta varietatem temporum, locorum et circumstantiarum.*

Oportuit propterea semperque oportebit, Apostolos eorumque successores, omnesque Ecclesias convenire in his, sine quibus huius Sacrificii ratio nullo modo subsistit, in oblatione, consumatione. *Alias vero praecipuas partes, quae ad Sacrificii integritatem non spectant, non ita Apostoli et Apostolici viri instituerunt, ut perpetuae forent, immutabiles et universales.* Ideo in illis varietates et mutationes apparent, quae unitatem Ecclesiae non scindunt nec fideles offendunt: „Plura sunt in Ecclesiasticis Officiis“, scribit epist. 2.a ad Finardum, Fulbertus Carnotensis,¹⁾ „in quibus Orientales Ecclesiae et nostrae communi observatione sibi respondent; sunt vero alia, in quibus aliis ab aliis cultu dispari, et varia observatione audivimus dissonare. Nec tamen nos offendit observantiae diversitas, ubi fidei non scinditur unitas“.

Causa autem varietatis precum, caeremoniarum et formae, quae cum sancto Mysterio coniunctae sunt, haec fuisse videtur. Divisis Provinciis inter Apostolos ad Evangelii praedicationem, cum nullum Christi exstaret praeceptum de certis ritibus observandis in Sacrificio nec communibus suffragiis liturgia ob omnibus custodienda et servanda praescripta fuisset: unusquisque illorum satis habuit simpliciter ore tenus docere gentes, quas fide imbuerunt, quid ad Sacrificii oblationem praestandum esset, nec precibus nec ordine litteris demandato, sed *his diverso modo propositis, quae ad eorum intelligentiam pietatem et mores magis accommodata iudicarunt.* Sic Paulus Corinthios laudat, qui regulas ab eo relictas in coetibus custodirent; iisque novam aliquam consuetudinem servandam praescribit commendatque, ut omnia ex ordine fierent, se vero, cum venerit, omnia moderaturum subdit: „cetera cum venero disponam“.

„Id etiam evidentissime probatur ex variis liturgiis... Eadem libertate alii etiam usi sunt Antistites, qui in variis Regnis successu temporis Evangelium disseminarunt, ut nos docent ecclesiasticae historiae scriptores. *Nota est Epistola Gregorii Magni ad Augustinum, quem in Angliam misit, ut illas gentes ad fidem converteret.* Illi enim interroganti „Cur, una cum sit fides, sunt Ecclesiarum consuetudines tam diversae, et altera consuetudo Missarum est in Romana Ecclesia atque altera in Galliarum Ecclesiis tenetur?“ sic respondit S. Pontifex: Novit Fraternitas Tua Romanae Ecclesiae consuetudinem, in qua se meminit enutritam. Sed mihi placet, ut sive in Sancta Romana Ecclesia, sive in Galliarum, sive

in qualibet aliquid Ecclesia invenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas et in Angliarum Ecclesiae, quae adhuc in fide nova est, institutione praecipua, quae de multis Ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro rebus loca nobis amanda sunt“.

„Rituum ergo varietas, quae in antiquis observabatur Missis, Africana, Hibernica, Dionysiana, Aquileiensi, Illyrica, Trevirensi et etiam nunc retinetur in Mosarabica, Gallicana, Ambrosiana etc. *repetenda est ex parte auctorum aut Nationum praesertim Orientalium,* a quibus eadem Liturgiae institutae fuerunt et, Ecclesia approbante, frequentatae“.

To je jasno in razložno ter neoporečno svedoči, da rimski apostolski stol se je vedno nepremično držal po svetem papežu in cerkvenem učitelju Gregorju Velikem izrečenega apostolskega načela, tudi pri bogoslužju, specijalno celó pri liturgiji ščititi v bistvu jedino *unitas*, vrvnati pa, oziroma dopuščati obliko molitev, kakor tudi ceremonije in obred, kateri ne moti bistra, v obče takó, kakor najbolj odgovarja nazoru ali duševnemu napravljenju, pobožnosti in šegam različnih narodov, in se še vedno drži tega načela, zatorej pa tudi v istem duhu daje vzgajati duhovenski naraščaj rimski. To je popolnoma isto stališče, katerega se je apostolski stol, kakor smo dokazali zgorej*) gledé na post, duhovni celibat, kakor tudi v koledarskem vprašanju, s kratka gledé na vse razlike v obredu, držal od nekdanj in se ga drži še vedno, in katero načelo je takó čudovito ilustroval neposredni prednik Nj. Svetosti sedaj vladajočega papeža, Pij IX.

Latinizatorji podpirajo bolj ali manj očitno, no vstrajno, žal, tu pa tam tudi uspešno trditev nasprotnikov rimskega apostolskega stola, kakor da bi temu šlo iz popolnoma ne-cerkvenih razlogov za vzdržanje, utrjenje in razprostranjenje ne le jedinstva ali *unitas* v dogmatu, ampak s pomočjo te tudi in celó posebno obreda rimske cerkve, torej jedinstva ali *uniformitas*; zato je poštovati to trditev kot zlobno obrekovanje, katero je brez vsake veljavne podlage, da bi ž njo vzbujali nevoljo in sovraštvo proti apostolskemu stolu. Kot tako je to trditev ožigosal tudi papež Pij IX v svoji gori omenjeni encikliki, in je utegnil on pod „*malevoli homines*“, kateri širijo tako Calumniam v vzbujenje nevolje in sovraštva proti apostolskemu stolu, prištevati pač tudi one latinizatorje, kateri podpirajo isto trditev. Ti latinizatorji, dasi katoliški duhovniki, tu pa tam doktorji teologije ali profesorji po duhovnih semeniščih, vsled nečistega stremljenja, da bi pospeševali svoje osebne interese s porabljenjem minljivih političkih napravljenej trenutka — te vrste latinizatorji se vendar ne pomišljajo, rimski cerkveni obred postavljati kot kriterij katolicizma; druge obrede pa, katere so uvedli cerkveni očetje, in katere je toliko papežev soglasno zaznamovalo kot legitimne in častite v katoliški cerkvi, se ne obotavljajo postavljati kot razkolniške ali take, ki vsaj vedejo k razkolu; te pa, ki iz nacional-

¹⁾ Škof Karnoški (Chartres) je bil znamenit predstavitelj znanstvenega življenja francoske cerkve, je pisal poleg več listov propovedi, himne, spise, katere je priobčil Masson (Paris, 1585) in v Migne-vi Patrologia (tom. 141). Umrl je leta 1029.

*) Glej „Slov. Svet“ letnike 1889, 1890, 1891, 1892. Op. ur.

nostnih razlogov zagovarjajo iste obrede, ne pomišljajo se razvpiti celó kot malike nacijonalitete, torej obdolževati jih golega poganstva.

Ali čutijo latinizatorji to, pač mi ne vemo, in se s tem tukaj tudi ne moremo dalje baviti, ker si ne domišljujemo, da bi mogli spreobrniti k boljšemu ljudi, kateri so se znebili ne le ljubezni k vsemu človeštvu, ampak celó k svojim rojakom, torej k bližnjemu v obče, torej so vajeni, nikomur ne služiti, kakor svojemu lastnemu jaz. Pristaši te sekte, katera je provzročila toliko zla v cerkvi, in katera, kakor

se kaže, še vedno ni popolnoma opešala v svojem pogubnem delovanju, potrebujejo posebne milosti Božje, da se vzbudi njih vest, in da se sposobijo, da odvorijo svoja srca tej zapovedi ljubezni, h kateri pred vsemi drugimi jih je opominjal apostol poganov, in katero je Kristus sam opetovano razglašal kot podstavo cerkve.

Tej milosti Gospodovi hočemo priporočati latinizatorje takega tipa, kakoršnega je naš častiti gospod nasprotnik.

Izpregovoriti nam je pod tem zaglavjem še v posebnem sestavku o grško-slovanski liturgiji.

Oznanjevalci vi ljubezni in miru,
Naroda našega prijatelji vi zvesti!
Besede vaše mnogo nam rodé sadu:
To vemo vsi, to govori nam glas povesti,
To govori mi glas mladosti moje let.
Ljubezen in pravico sveto, starček sivi,
Si v cerkvi mi sejal v srca mladostni cvet;
Ljubezen dišal je smehljaj tvoj ljubeznjivi.

V ljubezni topli cvel mi je mladosti raj,
In ti, o mati, bila si dobrota sveta,
V očeh je svetel ti ljubezni čiste sjaj:
In razcvetala mi je tiho duša vneta,
In v cerkvi bil je raj, otročje sreče čar.
A glas zvonov donel sladko je v dušo mi,
Očaran zrl sem sveče, praznični oltar:
Pozabil sem celo pomladi radosti.

In kakor oče bil si, starček sivi, mi,
Pastir ti prvi moj. A tudi vas sem ljubil,
Dušic pastirje mlajše gorskih tam vasí:
Od vas je mnogi se prerano v jamo zgrudil.
Spomin ostal pa sladek v duši je na vas,
Po širnem svetu sem zvesto seboj ga nosil:
Na vas sem mislil in na drago rojstno vas,
Za vas, za njo Boga sem sreče trajne prosil.

O bratje, dušni vi pastirji naroda,
Vi vsi sinovi ste rodu in domovine.
Ohrani naj vas Bog in srečo vsako da,
Saj ljubite vi rod in vse njegove sine!
Sovražiti ne morete, ne smete vi;
Ljubezen v mlada naša ste srca sadili,
Iz vaših ust naj mir, ljubezen le zveni,
Da bomo složni vsi Boga in rod ljubili.

—st—

Iz poezij M. J. Lermontova.

Я не хочу, чтобъ свѣтъ узналъ
Мою таинственную повѣсть,
Какъ я любилъ, за что сгубилъ:
Тому судья лишь Богъ да совѣсть.

Имъ сердце въ чувствахъ дать отчетъ,
У нихъ попросить сожалѣнья —
И пусть меня накажетъ тотъ,
Кто избрѣлъ мои мученья.

Укоръ невѣждъ, укоръ людей
Души высокой не печалить;
Пусть шумитъ волна морей —
Утѣсь гранитный не повалить:

Его чело межъ облаковъ;
Онъ двухъ стихій жилищъ угрюмый,
И, кромя бури да громовъ,
Онъ никому не вѣрить думы.

Izvirnik.

Яз не желим, да свѣтъ извѣ
Мож тж тихж, тайнж повѣстъ,
Любзззз всж, трплзззз все:
Сждник най бжде Бог ин совѣстъ.

Нннж срце чуте те повѣ,
При нннж попроси сожалѣнья —
Па най ле Он покара ма,
Кйй не изнашел та мученья.

Укор невѣднзев людйй
Высоке душж не печали;
Най вал моря страшно шуми,
Печине трде не повали:

Облаки чело нйй крйж;
В почалих двѣх стои си там-ле,
Тер бурям ин невихтам всж
Повѣри мысел свож, вам ле!

Ламурскій.

Jaz ne želim, da svet izve
Mojó to tiho, tajno póvest.
Ljubezen vso, trpljenje vse:
Sodnik naj bode Bog in sóvest.

Njim sree čute te pove,
Pri njih poprosi sožaljenja —
Pa naj le On pokara me,
Ki je iznašel ta mučenja.

Ukor nevednežev ljudí
Visoke duše ne pečali;
Naj val morja strašno šumi,
Pečine trde ne pováli:

Oblaki čelo ji krijo;
V počelih dveh stoji si tam-le,
Ter burjam in nevihtam vso
Poveri misel svojo, vam le!

C.

Divni sancí . . .

Gdje su oni divni danci,
Gdje su ona divna ljeta,
Kad u sladkih snivah sancí',
Ne znajući jošte svieta?

Gdje su divna ta vremena,
Kad se žalost, tuga velja —
Mnogo lakše podniet' mogla,
A na krilu roditelja?

Sad se pitam zdenih usta:
Gdje ste krasni, divni sancí?
Ali tek što jeka pusta
Odvrača mi: „Divni sancí . . .“

S. Z.

L J U B A V.

Mračno nebo. Zemlja pusta. Medju golim granjem lieni se vijor vije. Pod stablom bez lista i cvieta snatri čovjek. Na ustnama mu lebdi prezirni posmieh, kô da pita: — čemu taj život, čemu? Nigdje odgovora, svuda muk. Malo podaljen kljuva suri orao oči ponosnom sokolu, a krv se gubi izpucanom, suhom zemljom. Gori visoko nebu pod oblake zamire očajni grak gavrana... Mračno nebo. Zemlja pusta. Nad njom lebdi prokletstvo

— — — — —
Golo se granje potrese. Čudna nadzemaljska prikaza izmilji iz šikarja, te se približi raztuženom čovjeku

iza ledja. Rukom mu prodje preko sumornog čela, a ono se razvedri, zatim ga zagrlji i poljubi vruće. Čovjek se ganu i uzdahnu spokojni: ah! Njegov uzdisaj praćen onim cjelovom zatitra eterom, a orao ostavi sokola i digne se u vis — — pod nebom ušuti očajni grak gavrana. Poljanom procvaše ružice, zamiriše skromne ljubice, a slavulji i ševe zapjevaše pjesmu slavlja. Lahor stade pričati svijetu, da se rodila ljubav. Na to pričanje zaplamsa sunce u cielom svom sjaju i žaru, te poljubi prvimi, srdnimi traci zagrljeni par.

R. Katalinić Jeretov.

U t u d j i n i.

Teci, rieko, nosi uzdah
Jadnog mene u tudjini,
Slušaj jade pak ih nosi
Miloj mojoj domovini.

Pazdravi mi braću milu,
Pozdravi mi narod cieli,
I slobodu reci, rieko,
Žarko da mu sinak želi.

Pa ga pitaj, da li veće
Upoznô je jade svoje,
Da li rod mi spletke one
Stranog svieta upoznô je.

Jadnik, reci, da provodim
U tudjini tužne dane,
Pa mi često, kad pomislim
Ne rod, s oka suza kane.

A ti, rieko, odnesi mi
I tu suzu domu mome,
Da tudjinsku zemlju ovu
Ne orosim barem njome.

Odnesi je, pa kad dodješ
Do rodjene moje grude,
Tad je spusti na tla draga,
Tamo neka grob joj bude.

Neka tamo bar zalije
Hrvatsko mi krasno cvieće —
Ali ovdje u tudjini
Tudje cvieće — zalit neće!

M. H.

N a p o č i t n i c a h.

I. (V Ljubljani.)

Mislim, da si pobožni mohamedanec ne želi srčneje videti svete svoje Meke, nego sem si jaz želela videti tebe, bela Ljubljana! Probujena do domorodnega čustva po knjigah, pesnih, govorih; prišedši do spoznanja in oduševljena za vse, kar je slovenskega, iz naravnega, prirojenega nagiba, ni čudo, da sem želela videti slovensko središče ter bivati dalje časa v mestu s popolnoma slovenskim licem, v mestu, kjer se govori le slovensko in tudi med odlično gospodo, kjer imajo ulice in prodajalnice slovenske napise!

Videla sem jo v sanjah ob vzhajajočem solncu zakrito v tanki, skrivnostni tanj, kakor vidim tebe, dragi moj Trst, tam gori raz oni-le hrib.

Manjša je, mnogo manjša, a naša je ta bela, nežna Ljubljana. Spolnila se mi je vroča želja, in gledala sem te, o Ljubljana, gledala dovolj dolgo, gledala toliko, da sem se te nagledala.

Leno, in nikakor ne naglo, kakor je po letu navada, vlekli so se temno-sivi oblaki nad Ljubljanskim kolodvorom, in enakomerni dolgočasni dež škropil je ob okna našega voza. Prijetno mi ni bilo, da me ima mesto bele, temna, mokra Ljubljana v svojem naročju.

Slabega vtisa in slabe volje moje pa nisi krivo ti, starodavno mesto, ampak le nesrečno vreme. Potrpi, za tem bode vse toliko lepše, toliko mikavnejše!

Ali kakor vreme, tako se je vse drugo zarotilo proti meni. Milo, milo se mi je storilo in toliko, da nisem jokala. In kako bi ne? Mati in hči ste me obstopili, jedna bolj zgovorna od druge, in gladka urna nemščina letela je iz ust in obsipala močno mene, ki nisem še vedela prav, kje da sem, saj verjeti nisem hotela, da sem ob cilju svojih želj! Svareči in jezni materni pogledi na hčer in tresoči se glas uže priletne hčere, kaj ima pomeniti vse to? Naštevali ste mi prijetnosti in dobrote, katere bodem vživala v Ljubljani in v njiju hiši, kako bomo hodili na Rožnik, Švicarijo, Tivoli in v Šiško, a le nocoj, le nocoj naj potrpi ž njima v istej sobi, ker moja, na novo slikana, ne more se posušiti pri takó deževnem vremenu. Stala sem med njima kakor otrok, katerega zmerjajo, ker se je pregrešil v čem. Na vse pretjenje, na vsa vprašanja, ali se poboljša, ali bode tako in tako, odgovarja z „dá“, in s plahim „da“ odgovarjala sem tudi jaz.

Naposled se me mati vsmili ter gre in tudi hčeri migne, naj me ostavi samo. A ko se je preverila hči, da matere ni več, pride tiho in naglo zopet k meni iz bližnje sobice, duši me z objemi in poljubi ter mi pripoveduje, kako sem se ji priljubila in prikupila takoj, saj moram biti tako dobra, ona pa je tako nesrečna! Dolgo, dolgo mi je govorila, da si sem jaz malone vedno molčala; med govorjenjem pa prijemala me je krčevito

za roko in objemala ter objemala. Na nesrečo svojo, videla ni matere, ki je uže bila v sobi, potegnila jo surovo za roko in srdito pahnila na stran, rekše, miruje naj vendar.

Smilila se mi je revica takó, da sem stopila k nji in jo z ganenim glasom in laskavimi besedami potolažila.

In zopet mi je jela pripovedovati na dolgo in široko, da je mati prav nič ne mara, da jo bolj in bolj trpinči in sicer za to, ker pravi, da je neumna. No pa naj pogledam razne čipke, odeje, blazine, zaves, katere je ona spletla brez vsake pomoči. Bolna, samo bolna je, a to je prišlo takó. In tu zgodovina vse njene nesrečne ljubezni, vsled katere so trpeli živci njeni tako, da ni nikdar več zdrava.

Dež, ne baš prijetno stanovanje, robata mati, bolna hči, vrhu vsega še povest o grdem, brezsrčnem, nesramnem človeku, vzroku nesreče njene — vse, vse to je naredilo, da sem legši videla ves svet tako grd, tako nesrečen brez vsake lučice, brez vsakega žarka sreče. Naposled je vendar zmagala moja mlada narava, da sem vsnula in spala mladostno, trdno spanje.

Drugega dne prebudim se okrepcana in boljše volje ter začnem premišljovati, kaj se mi je sanjalo, kajti kar se sanja, ko se prvič spi v kaki hiši, zgodi se. Smejala sem se sama seboj, ker sanjala nisem nič drugega, kakor o domači hčeri, slišala sem pa zavpiti in pasti nezavestno na tla.

Deževalo ni več, a tla so bila še prav mokra in oblaki še vedno tako gosti, tako skupej nad nami. No saj, hvala Bogu, videla sem sinoči vse bolj črno, kakor bode, mislim si, v resnici. Tu res bi ne bilo prijetno, saj pa bom tukaj le spala in obedovala, drugače bom vedno z drago osebo, ljubo gospo N.

Naglo se odpravim in zdrčim po naših stopnjicah navzdol in po drugih v nasprotni veži pa navzgor do gospe N.

Ropot, glasi, stok — kaj to pomeni? Evo starih, bolnih gostov, došlih iz Trsta sinoči? Po meni je bilo — izginil mi je up, da bi še moglo biti prijetno bivanje v Ljubljani, o kateri sem sanjalarila takó dolgo in takó lepó. Spoznali smo se med sabo z došlimi gosti, in videla sem, da so baš tak nestrpni kakor bolni, baš takó sitni, kakor nadležni.

Vrnivši se v stanovanje svoje, sedem žalostna k postelji in se zjočem, britko zjočem. Ni pogledala nisem

došle hčere gospodinje, ki mi je prinesla sadja in polno pritožeb o svoji materi. „Bolna sem“, rečem ji; „prosim vas, ne silite v me“. Kaj početi? Ali naj se vrnem domov, da se mi nasmejejo, od srca nasmejejo? In nisem li sporazumela se z nekaterimi rojakinjami, da jih pričakam tu v Ljubljani, da si skupno ogledamo potem druge divne kraje lepe Kranjske? In kaj bi dejali tukaj, ki so za me vse takó popravili in pripravili; ali bi ne divjala mati še bolj nad hčerjo svojo, misleč, da je ona vzrok mojemu begu? Ali si hočem takó ogledati življenje v slovenskem mestu? Ali hočem po enem dnevu soditi daljše bivanje?

Ko tako premišljujem, zroč v žalostni oblačni dan, zalaja gospodičin psiček Azor, za tem močen tresk in krik, še malo šepetanja in malo ropota in zopet vse tiho. Spreletela me je groza, vedela sem, da je mogla pasti le ona, kakor mi je povedala sinoči. Jezila sem se nad sabo in svojo osodo, ki me privede v tak kraj, privede ob času veselih počitnic mene mlado, zdravo, živo in veselo v bolnišnico, v takó žalostno hišo. In zopet sem tešila svoj srd z mislijo: glej, koliko je gorjā po svetu, koliko je nesrečnih ljudij, in ti se huđuješ in srdiš, če ti ni vse po volji. Opazuj in uči se! A kmalu se je vzbudil drug glas, ki mi je očital, da je to le sad mojih sanjarij, da kaj je treba gledati tolike nesreče, saj pride uže nepozvana prehitro! — — —

Prebila sem cele tri dolge tedne, celo dolgo, grozno večnost, a upam, da moje bivanje v Ljubljani je zadoščenje za moje grehe, kaj bi ne — takó ostra pokora!

Vsak dan ob isti uri tresk, lajanje, ropot in zopet tišina; vsak dan pritožbe hčérine, da me je le našla samo, katero sem poslušala le iz vsmiljenja; vsak dan izprehodi z bolnimi gosti po Tivoli, Zvezdi, Švicariji; vsak dan pogovori o zdravnikih, lečilih in mazilih!

In mesto, o katerem sem mislila, da je vse naše, vse slovensko, kakó sem se prevarila! Saj me v prodajalnici še razumeli niso! In oni obrazi na izprehodih zdeli so se vsi do nesreče moje takó hladni, takó mrzli, takó vsakdanji in takó brez izraza!

Če se mi vsiljuje kedaj iz raznih vzrokov misel, da morajo biti Ljubljančanje hladnokrvni, brezčutni ljudje, tedaj se spominjam nesrečne gospodičine in pravim si, da čutijo, celó globoko čutijo, a da nosijo čustva svoja bolj skrita, da je samo narava njih takó različna od naše, ki je vsa ogenj, ki vzplamti in kipi, a se tudi kmalu — ohladi!

Márica.

Laudes Croatiae.

Ej! má majko slavnaja,	Djeca tvoja hrabrena	Madžarina Filipa!	Sa laguná lavića,	A, má majko slavnaja,	Jest, i blaga Hrvatska,
Mučenice stara!	Turstvu grob izkopa -	U Budimu-gradu	Premda nosi krila,	Kol si liepa, krasna!	Žuta ima zlata,
U tvom polju slavica	Zato ti je zahvalna	Pravda nadje Markova	Sto je puti tresnula	Tamburama, guslama	Jest, i divnih, jadrna,
Sniva mi Tatará!	Blažena Evropa!	To i djeca znađu.	Hrvatska mi sila.	Zvonka, miloglasna!	Četu renegatá.

Dr. A. pl. Budisvoj.

Л Ъ С Ъ и С Т Е П Ъ.

Рассказъ И. С. Тургенева.

(Окончаніе).

И какъ этотъ же самый¹ лѣсъ хорошъ поздней осенью², когда³ прилетаютъ валдшнепы⁴! Они не держатся въ самой глуши⁵: ихъ надобно⁶ искать вдоль опушки⁷. Вѣтра нѣтъ, и нѣтъ ни солнца, ни свѣта, ни тѣни, ни движенія, ни шума; въ мягкомъ воздухѣ разлитъ осенній запахъ, подобный запаху вина: тонкій туманъ стоитъ вдали надъ желтыми полями. Сквозь обнаженные, бурые⁸ сучья деревъ мирно бѣлѣтъ неподвижное небо; кое-гдѣ на липахъ висятъ послѣдніе золотые листья. Сырая земля упруга⁹ подъ ногами; высокія, сухія былинки¹⁰ не шевелятся; длинныя нити блестятъ на поблѣднѣвшей травѣ. Спокойно дышетъ грудь, а на душу находитъ странная¹¹ тревога¹². Идешь вдоль опушки, глядишь за собакой, а между тѣмъ любимые образы, любимыя лица, мертвыя и живыя, приходятъ на память, давнымъ-давно заснувшія впечатлѣнія¹³ неожиданно¹⁴ просыпаются¹⁵; воображеніе¹⁶ рѣбѣтъ¹⁷ и носится, какъ птица, и все такъ ясно движется и стоитъ передъ глазами. Сердце то вдругъ задрожитъ¹⁸ и забьется, страстно бросится впередъ, то безвозвратно потонетъ въ воспоминаніяхъ. Вся жизнь, разворачивается легко и быстро, какъ свитокъ; всѣмъ своимъ прошедшимъ, всѣми чувствами, силами, всею своею душою владѣтъ человѣкъ. И ничего кругомъ ему не мѣшаетъ¹⁹—ни солнца нѣтъ, ни вѣтра, ни шуму...

А осенній, ясный, немножко холодный, утроемъ²⁰ морозный день, когда береза, словно сказочное²¹ дерево, вся золотая, красиво рисуется на блѣдно-голубомъ²² небѣ, когда низкое солнце уже не грѣбѣтъ, но блеститъ ярче лѣтняго, небольшая осиновая роща вся сверкаетъ насквозь²³, словно ей весело и легко стоять голой, изморозь²⁴ еще бѣлѣтъ на днѣ долинъ, а свѣжій вѣтеръ тихонько шевелитъ и гонитъ упавшіе, покоробленные²⁵ листья,—когда по рѣкѣ радостно мчатся²⁶ синія волны, мѣрно вздымая²⁷ разбѣянныхъ гусей и утокъ²⁸; вдали мельница²⁹ стучитъ, полузакрытая вербами, и, пестрѣя³⁰ въ свѣтломъ воздухѣ, голуби быстро кружатся надъ ней...

Хороши также³¹ лѣтніе туманные дни, хотя³² охотники ихъ и не любятъ. Въ такіе дни нельзя³³ стрѣлять: птица, выпорхнувъ³⁴ у³⁵ васъ изъ-подъ ногъ, тотчасъ³⁶ же исчезаетъ³⁷ въ бѣловатой мглѣ неподвижнаго тумана. Но какъ тихо, какъ невыразимо тихо все кругомъ! Все проснулось, и все молчитъ. Вы проходите мимо дерева—оно не шелохнется³⁸: оно нѣжится. Сквозь тонкій паръ, ровно³⁹ разлитый въ воздухѣ, чернѣется передъ вами длинная полоса. Вы принимаете⁴⁰ ее за близкій лѣсъ; вы подходите—лѣсъ превращается въ высокую грядку⁴¹ полей на межѣ⁴². Надъ вами, кругомъ васъ—всѣду⁴³ туманъ... Но вотъ вѣтеръ слегка шевельнется—ключекъ⁴⁴ блѣдно-голубого неба смутно выступитъ сквозь рѣдѣющій, словно задымившійся паръ, золотисто-желтый лучъ ворвется⁴⁵

вдругъ, заструится⁴⁶ длиннымъ потокомъ, ударитъ, по полямъ, упрется въ рощу,—и вотъ опять все заволоклось⁴⁷. Долго продолжается эта борьба; но какъ не сказано⁴⁸ великолѣпнѣе и яснѣе становится⁴⁹ день, когда свѣтъ наконецъ восторжествуетъ⁵⁰ и послѣднія волны согрѣтаго тумана, то скатываются⁵¹ и разстилаются скатертями, то⁵² извиваются и исчезаютъ въ глубокой, нѣжно-сіяющей вышинѣ...

Но вотъ вы собрались⁵³ въ отъѣздъ⁵⁴ поле, въ степь. Верстъ десять пробирались вы по проселочнымъ⁵⁵ дорогамъ—вотъ, наконецъ, большая⁵⁶. Мимо безконечныхъ обозовъ⁵⁷, мимо постоянныхъ дворишковъ⁵⁸ съ шипящимъ⁵⁹ самоваромъ подъ навѣсомъ⁶⁰, раскрытыми настежъ⁶¹ воротами и колодеземъ, отъ одного⁶² села до другого, черезъ необозримыя⁶³ поля, вдоль зеленыхъ коноплянниковъ, долго, долго ѣдете вы. Сороки перелетаютъ съ ракиты на ракиту; бабы, съ длинными граблями въ рукахъ, бредутъ въ поле; прохожіе⁶⁴ человѣкъ въ поношенномъ нанковомъ⁶⁵ кафтанѣ, съ котомкой⁶⁶ за плечами, плетется усталымъ шагомъ; грузная⁶⁷ помѣщичья карета, запряженная шестерикомъ рослыхъ и разбитыхъ лошадей, плыветъ намъ на-встрѣчу. Изъ окна торчитъ⁶⁸ уголь подушки⁶⁹, а на занятахъ⁷⁰, на кудкѣ⁷¹, придерживаясь за веревочку⁷², сидитъ бокомъ⁷³ лакей въ шинели, забрызганный⁷⁴ до самыхъ бровей. Вотъ уѣздный городокъ⁷⁵ съ деревянными⁷⁶, кривыми домишками⁷⁷, безконечными заборами⁷⁸, купеческими необитаемыми⁷⁹ каменными строеніями⁸⁰, стариннымъ мостомъ надъ глубокимъ оврагомъ... Далѣе, далѣе!... Пошли степныя мѣста. Глянешь⁸¹ съ горы—какой видъ! Круглые, низкіе холмы, распаханные⁸² и засѣянные доверху, разбѣгаются широкими волнами; заросшіе кустами овраги выются между ними; продолговатыми островами⁸³ разбросаны небольшія рощи; отъ деревни до деревни бѣгутъ узкія дорожки; церкви бѣлѣютъ; между лозниками⁸⁴ сверкаетъ рѣчка, въ четырехъ мѣстахъ перехваченная плотинами⁸⁵; далеко въ полѣ гуськомъ торчатъ драхвы⁸⁶, старенькій господскій домъ со своими службами⁸⁷, фруктовый садомъ и гумномъ приютился⁸⁸ къ небольшому пруду. Но далѣе, далѣе ѣдете вы. Холмы все мелче и мелче, деревья почти не видать. Вотъ оно наконецъ—безграничная, необозримая степь!...

А въ зимній день ходить по высокимъ сугробамъ⁸⁹ за зайцами, дышать морознымъ, острымъ воздухомъ, невольно⁹⁰ щуриться отъ ослѣпительнаго мелкаго сверканья⁹¹ мягкаго снѣга, любоваться⁹² зеленымъ цвѣтомъ неба надъ красноватымъ лѣсомъ!... А первые весенніе дни, когда кругомъ все блеститъ и обрушается⁹³, сквозь, тяжелый паръ талаго снѣга уже пахнетъ согрѣтой землей, на проталинкахъ⁹⁴, подъ косымъ⁹⁵ лучомъ солнца, доврѣчиво⁹⁶ поютъ

жаворонки, и, съ веселымъ шумомъ и ревомъ⁹⁷, изъ оврага зъ оврагъ клубятся потоки...

Однако⁹⁸, пора кончить. Кстати⁹⁹—заговорить я о

¹ самый, sam, тотъ же самый, ravno ta (oni), этотъ же самый, isti, ravno ta; же se navadno ne prelaga, sicer se pa rabi često za naš „pa“; ² jesen; ³ kedar, kedaj, ko; ⁴ kljunač, sloka; ⁵ goščava; ⁶ treba; ⁷ опушь, опушка, kraj, rob; ⁸ temno-rjav; ⁹ prožen, elastičen; ¹⁰ bilka; ¹¹ čuden, poseben; kot samostalni: tujec potnik; ¹² vznemirjenost, nemir; ¹³ vtis; ¹⁴ nepričakovano; ¹⁵ vzbujati se; ¹⁶ domišljija; ¹⁷ рвать, ринуть, drveti, suniti; ¹⁸ stresti se; ¹⁹ motiti, vznemirjati; ²⁰ утро, jutro, утромъ, zjutra; ²¹ basen, сказочный, basenski, izmišljen; ²² голубой, -ованный, sinji, višnjev; ²³ skozi; ²⁴ slana; ²⁵ vpregniti, skrečiti, zježiti; ²⁶ hitro teči, peljati se; ²⁷ воз-ин, вадывать; vzdigniti, privzdigovati; ²⁸ raca; ²⁹ mlin; ³⁰ pisano sijati, lesketati; ³¹ tudi; ³² хотя, dasi; ³³ ni moč, se ne more; ³⁴ выпархивать, выпорхнуть, izleteti, izfrfoleti; ³⁵ у праер. z gen., pri, въ, v; ³⁶ takój; ³⁷ исчезать, исчезнуть, izginiti; ³⁸ шелыхать, шелохнуть, premakniti, ganiti; ³⁹ ravno, enakomerno; ⁴⁰ smatrati; ⁴¹ gredica; ⁴² meja, mejnik; ⁴³ povsod; ⁴⁴ ключёк, клочок, košček, čopič, šopek; ⁴⁵ врываться, ворваться vlomiti, prodreti; ⁴⁶ vlti se; ⁴⁷ zavleči; ⁴⁸ rečeno; ⁴⁹ становиться, postati, začeti, napočiti; ⁵⁰ zmagati, premagati; ⁵¹ скатываться, скатиться, zvaliti se, razlivati se; ⁵² то... то, tu... tam, deloma... deloma, časih... časih; ⁵³ собырять, -братъ, zbrati, -ся,

веснѣ: весной легко разставаться¹⁰⁰, весной и счастливыхъ¹⁰¹ тянетъ вдаль... Прощайте, читатель; желаю вамъ постоянного благополучія¹⁰².

odpraviti se, napotiti se; ³⁴ отчѣзнее поле, oddaljeno polje (n. od pohištva); ³⁵ просѣлочная дорога, postranska, poljska pot; ³⁶ большая (n. дорора), velika cesta; ³⁷ tovor; ³⁸ дворикъ, дворъ, dvor, dvorišče, hiša; ³⁹ шинѣть, sikati, peniti; ⁴⁰ lopa; ⁴¹ настежь, nastežaj; ⁴² gen. sing. od одинъ, jeden; ⁴³ nepregleden; ⁴⁴ mimogredoč, popotnik; ⁴⁵ iz Nankinga; ⁴⁶ тотомъ, -жка, -мочка, bisaga; ⁴⁷ težko obložen, zeló nabit, pijan; ⁴⁸ moleti; ⁴⁹ blazinica, podzglavje; ⁵⁰ zadnji del voza; ⁵¹ кулёкъ, -ёчекъ, mala vreča; ⁵² веревочка, vrvica; ⁵³ бокъ, stran, бокомъ, po strani; ⁵⁴ зарызгивать, -згать, -знуть, obrizgati, poškopiti, poštrkati; ⁵⁵ уъздный городокъ, okrajno mestece; ⁵⁶ lesen; ⁵⁷ slabotna hiša; ⁵⁸ ograja, plot; ⁵⁹ neobljuden, nenaseljen; ⁶⁰ poslopje; ⁶¹ глядѣть, gledati; ⁶² razorati; ⁶³ otok; ⁶⁴ лозинка, лозинка, -ина, protje; ⁶⁵ pregrajena z jezovi; ⁶⁶ droplja (štrle kvišku, kakor gosi); ⁶⁷ gospodarsko poslopje, pristave; ⁶⁸ zateči se, uteči se, iskati si zavetja; ⁶⁹ zanet; ⁷⁰ неволью шуриться, nehoté mežikati; ⁷¹ сверканье, lesketanje; ⁷² radovati se, ⁷³ обрушиваться, итѣся, pogrзати, rušiti se; ⁷⁴ проталина, -ника, mesto kjer je skopnel (otalil) sneg; ⁷⁵ kriv, položen, kos; ⁷⁶ doverljivo, zaupno; ⁷⁷ рѣвъ, rujovenje, šumljanje; ⁷⁸ vendar, toda; ⁷⁹ да, ravno, a propos; ⁸⁰ разставаться, расстаться, ločiti se; ⁸¹ srečen; ⁸² постоянное благополучіе, stanovitna, stalna sreča.

O Miroslavu Vilharju.

Spisal *Motimir*.

Tri knjige so nam ponatisnile v roko però, da napišemo par črtic iz življenja rajnega Miroslava Vilharja, in to resnici na ljubo, da ne b' napake prihajale iz spisa v spis.

I.

Dramatično društvo v Ljubljani je izdalo in založilo A. Trstenjakovo pridno sestavljeno knjigo: Slovensko gledališče. Namen teh vrstic ni, podati kritičko oceno imenovanega dela, omejiti se hočemo le na nekatere stavke, tičočee se „Jamske Ivanke“, ker smo slučajno o tem poučeni nekoliko boljše, pustivši celotno kritiko spretnejšemu in v to poklicanemu kritiku.

Anton Trstenjak piše v svoji knjigi na strani 49: Miroslav Vilhar je spisal „Jamsko Ivanko“ v Gradcu najprvo v nemškem jeziku (Johanna von Luegg), in jo je sam uglasbil. Nemški prevod je tudi ponudil ravnatelj nemškega gledališča... Dalje na straneh 76, 77: Do leta 1848. ni sploh bilo slovenskega gledališča, in kaj če operni skladatelj s svojim glasbotvorom, ako ga ne more spraviti na deske? To se je jasno pokazalo pri Miroslavu Vilharju, ki je še pred letom 1848. spisal spevoigro, kateri je sam napravil libreto tudi v nemškem jeziku, nadeja se na ta način, da jo spravi na nemške deske v Ljubljani. Pozneje je to spevoigro zagnil v slovenski jezik in jo je krstil z imenom: „Jamska Ivanka“.

Tako A. Trstenjak.

1. Nam ni znano, na katere vire opira g. pisatelj svoje nazore; v knjigi nam o tem ničesar ne pove. Misli bi utegnili, da je imel g. pisatelj pred seboj literarno zapuščino

Miroslava Vilharja, kar pa je nemožno; nekaj rokopisne ostaline Vilharjeve hrani namreč sin njegov, znani skladatelj in pesnik F. S. Vilhar Prostin, nekaj pa je dragocena svojina pisatelja teh vrstic: zlasti Vilharjevi nemški izvirniki. Dalje nam pripoveduje A. Trstenjak, da je Miroslav Vilhar ponudil nemški prevod (!) ravnatelju nemškega gledališča; kje, nam g. pisatelj ne pove. Iz konteksta bi se dalo sklepati, da je imel A. Trstenjak v mislih Gradec. Na strani 77. pa zvedamo, da se je nadejal M. Vilhar, spraviti svojo spevoigro na nemške deske v Ljubljani.

Kje je posnel g. pisatelj te podatke, o tem molči. Ustregel bi pa bil golovo vsem, da bi nam g. pisatelj povedal, iz katerih virov je zajemal.

a. A. Trstenjak piše, da je M. Vilhar spisal „Jamsko Ivanko“ v Gradcu (str. 49). Nemški izvirnik je svojina pisatelja teh vrstic. Na rokopisa naslovni strani čitaš letnico 1843. V tem času pa je bival M. Vilhar v Senožčah, poročen z Josipino Dejakovo. b. V oklepajih čitaš v Trstenjakovej knjigi na strani 49. (Johanna von Luegg), češ, je to ime nemškega izvirnika. Nemški izvirnik pa slóve: „Anna von Gösting. Tragödie in 3 Acten von Friedrich Carl Wilcher. 1843“.

Krivo trditev je morebiti prevzel A. Trstenjak iz „Slavnostnega govora, kateri je govoril pri Vilharjevi slavnosti v Planini dne 8. sept. 1890 župnik Podboj“ (Slovenec 1890. št. 219-221). V št. 219. na drugi strani v prvem predelu stoji: „Tudi opereto „Jamsko Ivanko“ je spisal (Vilhar) izvirno v nemškem jeziku pod naslovom „Johanna

von Luegg". Toda najbrž sumimo napačno; kajti razumeti ne bi mogli, da bi se bil vjel g. pisatelj v protislovju (pr. točka 2.) Saj jasneje ni mogel govoriti preč. g. župnik Podboj, da je Vilhar spisal svojo opereto *izvirno* v nemškem jeziku. c. Da bi bil Vilhar uglasbil svojo „Anna von Gösting“, je neverjetno. Ve-li kdo o kaki partituri za nemški izvirnik? Denimo, da je Vilhar uglasbil nemški izvirnik, vendar je moral uglasbiti „Jamsko Ivanko“ posebe; a) ker se merilo nemškega do cela v vezani besedi pisanega izvirnika ne vjema s slovenskimi verzii:

o-o-o-o-o-o
o-o-o-o-o-o

β) ste v „Jamski Ivanki“ le dve*) pesni prosto predelani po nemškem izvirniku; druge je Vilhar pozneje dodal. d) A. Trstenjak piše: Nemški prevod (!) je tudi ponudil ravnatelj nemškega gledališča. „Anna von Gösting“ ni dovršena, je je le poldrugo dejanje. Kako naj torej ponudi pisatelj ravnatelj nedovršeno delo? Zato tudi ne velja, ako piše Trstenjak na str. 77: ... (Vilhar) je napravil libreto tudi (!) v nemškem jeziku, nadejaje se na ta način, da jo spravi na nemške deske v Ljubljani.

2. Opozarjamo na protislovje, ki kaže, da A. Trstenjaku ni bilo jasno vse, kar je pisal o „Jamski Ivanki“. Na str. 49. piše: M. Vilhar je spisal „Jamsko Ivanko“ *najprvo* v nemškem jeziku... takoj v naslednjem stavku govori o „nemškem prevodu“... takisto na str. 77: M. Vilhar... je sam napravil libreto *tudi* v nemškem jeziku... naslednji stavek pa pravi: *Pozneje* je to spevoigro zagnil v slovenski jezik.

3. Ker smo uže pri tem, naj spregovorimo obširniše o Vilharjevi „Jamski Ivanki“. Po šegi tedanje dobe, prek in prek procejene z nemškim, oziroma italijanskim duhom, se je izobrazil Miroslov Vilhar popolnoma v nemškem duhu, takó da je po izobraževaliških dosti dobro iztrebil iz svojega spomina raskavo in zaničevano „kranjščino“. Zato je tudi svoje pesni zlagal najprvo v nemškem jeziku. Še več! Ko se je uže vrnil na dom, oziroma prišel v Senožeče, ko je uže imel sina, še tedaj se ni zavedal svojega rodú ter pisal vedno še nemški. Tako tudi „Jamsko Ivanko“, katero je imenoval „Anna von Gösting“.

Rokopis je čedno pisan v sešitku velikosti navadne osmerke. Kakor rečeno, tragedija ni dovršena, gre le do momenta, ko Guido (Miroslov) prosi Wilfinga (Vladimira), naj mu dá svojo hčer Anno (Ivanko) v zakon (drugo dejanje, šesti nastop). Nemški izvirnik je pisan v gladkih verziih. V tem izvirniku ni 1. nastopa v prvem dejanju, zato pa je le osem nastopov mesto 9 v slovenskem prevodu. Vilhar je prelagał prosto, zlasti pesni, in sicer nemške pesni težavno v slovensko prozo, takó da so sem ter tje stavki kar nerazumljivi. Slovenska „Ivanka“ se bistveno odlikuje od nemške „Anne“: loči ji pred vsem narodnostni moment. Narodni prepored Vilharjev se je vršil v Senožečah, kjer se je tudi izvršil preobrat v mišljenju njegovem, kar se lepó izraža vprav v „Jamski Ivanki“.

*) „Hvala tebi“ in „Z Bogam, z Bogam.“

Toda dovolj! Morebiti nanese prilika, da kedaj o tem zanimivem predmetu spregovorimo obširneje.*)

II.

Druga knjiga, provzročiteljica tega spisa, je drugi zvezek Levstikovih zbranih spisov, katere je uredil Fr. Levec. G. urednik piše v svojim „Tolmaču“ na str. 383. k pesmi: V spomin rajnega Napreja: ... Ubile so ga (t. j. Naprej) tiskovne pravde in nekoliko tudi *bojazljivost Viharjeva*, kateremu je Levstik preostro pisal...

Ako piše g. urednik, da je „Naprej“ ubila nekoliko tudi *bojazljivost* Vilharjeva, je treba reči, da izraz „bojazljivost“ ni upravičen. Ta „bojazljivost“ je Vilharja spravila na „žabjak“, kjer je imel časa šest tednov premišljevatí o svojej „bojazljivosti“. Vilhar je bil le še premalo „oprezen“. Očitalo bi se mu lahko, da se je *premalo* brigal za svoj list, da ni bolj brzdal Levstikove „bojevitosti“ ali, boljše, „prepirljivosti“. Temperament Levstiku ni dal miru. Z Vilharjem sta se vedno prepirala, in kakor je večkrat pravil pokojni prof. I. Jenko, sta se brat njegov, tudi uže umrli Simon, pa Levstik vedno prepirala, keđar in kolikorkrat sta se sešla. Pobotala sta se vedno; stvar ni imela nikakoršnih posledic. Drugače pri „Napreju“: litera scripta manet. Zato pa Vilhar ni nikoli mogel biti dovolj oprezen za onih časov in pri tako bojevitem uredniku, ki je pač imel slovenščino v oblasti, a ne svojega temperamenta, ter je povedal vsakomur v zobe, kar je mislil ter je tako večkrat prekoračil mejo, katero stavi politika ali stvarnost.

G. urednik piše tudi dosledno: „Vihar“. Ali je to tiskovna napaka? Vendar se mi vidi, da ni, ker g. urednik piše dosledno Vihar, in je tudi sicer uže poskušal po svoje prirediti imena slovenskim pisateljem, n. pr. Bohoriča je prekrstil v Bahoriča (Zvon 1879. 227. 228.). S kako pravico dela to, nam ni znano. Vendar bodi le-tu mimogrede omenjeno, da se nahaja v protokolu cerkvene vizitacije iz leta 1528. pomožni duhovnik v Laškem po imenu „Gail Bacharitsch“) ter da še dandanes živé Baharčiči. Ne vem, je li bilo to g. prof. Fr. Levcu uže znano, ko je po modernem sistemu imenoval našega slovničarja „Bahoriča“. Zakaj pa je iz Vilharja napravil Viharja, je neumevno.

III.

Tretja knjiga je: Biographisches Lexikon von dr. Constant Wurzbach. Wien. 1884. 50. Theil. Na str. 295-297 prinaša životopis Vilharjev, kateri je treba popraviti, oziroma popolniti, kakor mnogo drugih, kar pa je tudi čisto naravno. Takó prelaga: Vilharjeve igre: Vilhar'sche Funken; Žabljanke, Froschlieder nevedoč, da jih je Vilhar krstil po svojem zaporu: Žabjak po imenu. V obče pa je ves članek skrajno neprijazen Slovincem in napojen nemške zagrizenosti. Završuje životopis takó:

*) Iz tega I. odstavka smo mnogo izpustili, zlasti podane zglede iz nemškega izvirnika in slov. prevoda pesnij. Op. ured.

“) Orožen: Das Bisth. u. d. Dioc. Lavant: IV. 2. str. 23. — Ne bi libil to migljaj, kje imamo iskati rojstni kraj našega slovničarja?

„Noch eines Umstandes sei gedacht, der seinerzeit über die Art und Weise der Haft Vilhars's Befremden erregte. Derselbe wurde am Tage der Entlassung aus seiner Gefängnisshaft, um jedes Aufsehen und jeden Zusammenlauf zu vermeiden, von der Behörde einige Stunden früher in Freiheit gesetzt. Nun aber zugleich mit seiner Freilassung erschienen in der Restauration der Čitavnica in Laibach seine Photographien zum Verkaufe, welche ihn im Arrest mit dem Vergitterten Fenster im Hintergrunde darstellten. Die Arrestlocalität stimmte mit jener, in welcher er sich befunden hatte, vollkommen überein, des Photographen Name, der sonst auf der Rückseite befindlich, fehlte. Wie es geschehen, dass Vilhar ohne Vorwissen der Behörde im Gefängnisse photographirt worden war, liess sich nicht ermitteln. Die Photographien aber wurden, da der Name des Photographen fehlte, confiscirt.“

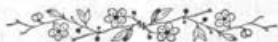
Tako Wurzbach, katerega popolnimo naslednje. Kakó se je Vilharju godilo v zaporu na Žabjaku, in da je imel dovolj časa premišljati svojo „bojazljivost“, naj ilustruje to. Imel je svojo celico. Ravnalo se je z njim dosti dobro, a kakó so mu bili naklonjeni! Kakor je povedal Vilhar sam, pride lepega dne k njemu oseba ter mu naznani, da je prišel z Dunaja odlok, naj se dovoli Vilharju, česar koli želi. Prosi Vilharja, naj pové svoje želje. Vilhar je le prosil, naj dovolé prijateljem, da ga brez ovir smejo obiskovati. Od tega dne

ni bilo več prijatelja pri Vilharju. Še soproga njegova, njegovi otroci so imeli mnogo sitnostij in zaprek, predno se jim je dovolilo priti do njega. Jedina prijetnost, katero je užival, je morebiti bila, da je v sosednji hiši igral na glasovir dan na dan nekdo njegove pesmi. Pravijo, da se je to godilo nalašč, češ, da bi Vilhar še trpkeje čutil grenkost izgubljene prostosti.

Ko je prešel čas, pride zopet oseba k Vilharju ter mu naznani, da ga izpusté nekoliko ur preje, zato pa naj zapusti Žabjak po stranskem izhodu. Na kar mu pa Vilhar odgovori: Pri velikih vratih sem prišel v zapor, pri velikih pojdem iz njega.

Kar se pa tiče tistih fotografij, o katerih piše Wurzbach kakor bi slutil za celo afero zopet kak „Hochverrath“, je stvar taka. Zajedno z Vilharjem je bil na Žabjaku ponarejalec bankovcev, nadarjen in spreten fotograf. Da bi si opomogel nekoliko, ko prestane kazni, prosi Vilharja, da ga sme fotografovati, kajti vedel je, da zasluži lepe novce s fotografijami. No, nadeje so se mu izjalovile: zaplenili so jih.

To so male črtice iz življenja Vilharjevega, ki naj služijo v pojasnilo.

D O P I S I.

Na Puljščini (Istra) 13. aprila.

(O jeziku v cerkvi). Mnogo i mnogo počelo se — u par godina amo — čitati po slovenskih i hrvatskih novinah o smjelih protivnicah slavenskoga jezika u crkvi. Ne protive se tomu samo naši narodni protivnici, već i neka druga, nova kasta ljudi, a to su takozvani „latinizatori“. Dok je to sjeme nesloge niklo i rastlo među slovenskim narodom Kranjske i Goričke, hrvatsko-slovenski je narod Istre samo gledao na razdor i borbu svoje susjedne braće, radujući se istodobno, da se ipak kod njega toga korova ne nalazi. Njegovo veselje nije potrajalo dugo. — Evo i tu, gdje se je nama boriti sa duševnim i fizičnim silama proti jakom narodnom neprijatelju, i tu počeo je duvati onaj zlobni vjetar, koji obara naš slavenski jezik, slavenske obrede i običaje iz „Gospodinove kuće“.

Imade u Istri mnogo krajeva, gdje su se razne crkvene pobožnosti oblužavale u slavenskom jeziku, a taj narodni biser pridržao se u mnogih crkvah još do današnjega dana.

U selu Premanturi, kraj Pulja, nalazi se crkva, koja je sve do današnjega vremena imala vlast služiti se narodnim jezikom, što dokazuju stare crkvene knjige, a potvrđuje to i mnogo ondješnjih staraca. Premanturski župe-upravitelj g. Krušnik usudio se dirnuti u tu narodnu svetinju, te ju sasvim iz crkve odstraniti.

U „velikom tjednu“ — bilo je to u četvrtak — došlo je u crkvu mnogo puka pomoliti se Svevišnjemu i čuti krasno razumljivo pjevanje jadikovaka (lamentationes). Puk ostao je prevaren. Njegov jezik je iz crkve izčeznuo, a čuju se nepoznate riječi latinskoga jezika. Kod te promjene bilo ti stupiti hipac u crkvu i viditi veliko komešanje ljudi, i čuti glasno bučenje razsrdjenoga našega puka. Mnogo puka je nakon toga izašlo iz crkve, a u njoj ostalo samo par ljudi sa imenovanim svećenikom. Izašli puk bio je pred cr-

kvom za vrijeme ostale crkvene bogoslužnosti, veoma uznemiran, te jedan drugoga popitkivao za uzrok te promjene. Nitko nije mogao što jestna o stvari kazati. Mnogi je rekao, da je bio valjda nalog. Ja mislim, da nije. Ako se u svih crkvah na Puljščini oblužavala ta pobožnost po starom običaju, zašto se ta promjena sbila upravo u Premanturi?! Bilo je tu dakle slobodne volje rečenoga svećenika. Najbrže. Dostatno bit će rečeno, kada znadem, da on svakim danom pomljivo čita ljubljanskog „Slovenca“ i marljivo prolistava svezke „goričkoga proroka“; a po tom možemo zaključivati.

Dr. Mahnič et Comp. može uzhitnim srcem čestitati svomu sliepomu sljedbeniku, nu neka budu njemu (Mahniću) i svim njegovim drugovima na pameti riječi velezaslužnoga dr. M. Laginje*), koje je u otvorenom listu pisao porečkomu biskupu Flappu: — — — „jer zlo je, doista, presv. gospodine, da u mnogom kraju Istre jesu ovce bez pastira, ali gore će biti, ako pastiri ostanu bez ovaca“. **Motritelj.**

*) V „Naši Slogi“ od 13. t. m. je na prvem mestu priobćen ta list, v katerem pravi dr. Laginja med drugim: „U Premanturi, puljska biskupija, u porabi je od pamtiwieka hrvatski jezik pri raznih crkvenih obredih, kao pri pogrebih, krstih, ženitbah, blagoslovih itd., dapače stare nam knjige dokazuju, da se je u onoj crkvi i ciela sv. misa čitala u tom jeziku, ter jih je još živih, koji su pri takovoj (glagoljskoj) sv. misi odgovarali. Od malo mjesecih počelo se je tamo obavljati latinskom jezikom sve ono, što se je do sada obavljalo jezikom hrvatskim, a tako je i u velikom tjednu ove godine obavljeno latinski, što se je do sada obavljalo u narodnom jeziku... To već nije: nesmiye se novotariti (nihil innovetur), nego je nešto posve drugoga na uštrb crkve i naroda... Vi, presvjetli gospodine, kao učen čovjek znate dobro, da hrvatski puk imade pravo, da mu se uzdrži i pusti u crkvi bar onoliko narodnoga jezika, koliko je gdje do novije dobe u običaju bilo. Po želji onih ljudi, da učinim što mogu, evo ja se do Vašega gospodstva obraćam javno u nadi, da ćete one promjene svečano zabraniti, jer zlo je doisto, presvjetli gospodine, da u mnogom kraju Istre jesu ovce bez pastira, ali gore će biti, ako pastiri ostanu bez ovaca“.

S Koroškega, 12 aprila.

Pokojni vodja koroških Slovencev, Andrej Einšpieler, rekel je vselej, kedar so se drugi pritoževali o počasnem narodnem razvoju slovenskih Korošcev: „Da bi mi jedenkrat le vsaj tako daleč dospeli, da bi o nas pisali sovražni listi!“ — In glej! v kratkem se je uresničila želja blagega vodje. Koroški nemško-liberalni listi sedaj skoro z ničimur drugim ne polnijo svojih predalov, kakor s sramočenjem in ovajanjem koroških rodoljubov in Slovencev v obče. Slovenci na Koroškem so torej že dospeli tako daleč, da se o njih piše in sicer mnogo piše! Prijateljski in prijazni listi čudijo se moškemu postopanju koroških Slovencev, in sovražni, večidel nemško-liberalni časniki z zavistnim očesom gledajoč nepričakovani razvoj, ne izbirajo sredstev, da bi le mogli potlačiti, uničiti narodno gibanje na Koroškem. Imel sem že večkrat priliko pokazati v tem listu na trnjeni poti, po katerem morajo hoditi koroški Slovenci, v pravem pomenu besede, pravi to narodni mučeniki, ako hočejo doseči vsaj to, kar jim pripada po božjem in človeškem zakonu. Danes pa imam veselo poročilo s Koroškega.

Dne 5. aprila imelo je „Katoliško politično in gospodarsko društvo za Slovence na Koroškem“ v Celovcu svoj IV. letni občni zbor, katerega se je udeležilo nad 300 Slovencev iz vseh stanov in krajev tužnega Gorotana. — G. Gregor Einšpieler, župnik in deželni poslanec, kot predsednik društva odprl je zborovanje in pozdravil z iskrenimi besedami vse navzoče. Potem je g. Fr. Treiber, mestni kapelan in blagajnik, poročal o denarnem stanju. Društvo je imelo lepe duhodke in sešebno precej je dobilo dobrovoljnih daril; zbok tega je bilo tudi možno, kakor je g. Žák, (tajnik) omenil v svojem poročilu o delovanju društva, da je moglo nad vse važno to društvo prirejati razne shode v vseh, posebej pa narodno neprobujenih krajih koroških. Pri zborovanju so govorili gg. Legat, podpredsednik društva, Kandut, občinski tajnik, Greg. Einšpieler in Fil. Haderlap, urednik „Mira“. Moje poročilo bi bilo preobsežno, ako bi hotel podati kratko vsebino vseh govorov. Bil sem namenjen dobesedno navesti vsaj vse resolucije, a ker ste jih priobčili že v 7. številu „Slov. Sv.“, dostavljam samo, da so bile vse resolucije jednoglasno in z burnim odobravanjem sprejete. Iz resolucij se vidi, da so ovire, katere se delajo narodnemu razvoju koroških Slovencev in zajedno i želje, katere gojijo kor. Slovenci in se potegujejo za njih uresničenje.

Zvečer pa je priredilo „Kat. polit. in gosp. društvo“ sijajno svečanost 50letnice papeževega škofovanja. Slavnosti se je udeležilo nad 700 gostov. Vse točke programa so bile s finim ukusom izbrane in zategadel so se tudi z nenavadno pazljivostjo poslušale. Slavnostni govornik je bil g. dr. A. Medved iz Maribora. Za predmet svojega govora si je izbral citat iz sv. Tomaža Aq.: „Človeka najbolj spoznamo po tem, kar ljubi“. In na podstavi tega citata je pokazal g. govornik, da Leon XIII. ljubi Boga, učenost, zatirani delavski stan in slovanski narod. S svojim govorom je takó navdušil vse poslušalce, da je po končanem govoru nastalo dolgotrajno ploskanje. Cela slovesnost se je sijajno vršila in mnogo prispela k probuji narodnega duha prisotnega občinstva, posebej napitnica slavnostnega govornika in g. Drag. Hribarja iz Celja. Pri svečanosti smo opazili, da se je niso udeležili viši Celovski cerkveni dostojanstveniki, med katere štejemo tudi krškega knezoškofa, če tudi so bili povabljeni. No kljub temu bodo koroški Slovenci vendar napredovali. Iz tega slučaja smo se popolnoma preverili, da tudi v višjih cerkvenih krogih Celovških ne veje nam koroškim Slovencem prijazna sapa.

H koncu nam je omeniti, da so se vsi nemški prebivalci Celovca vedli proti slovenskim gostom jako solidno. Le neki nemški pobalini, katerim niso se še iz glave izkadili bojovni govori Celovških „Parteitagovcev“, so nalepili na vogale ulic plakate, pisane z modrim svinčnikom: „Auf, deutsche Männer! Nieder mit den Slovenen beim Sandwirth!“ Auf, auf, auf!“ — Drugi plakati so se glasili: „Nieder mit den Taboriten beim Sandwirth!“ Natanko povedati ne moremo, kdo je dal povod tem plakatom, ali na sumu je neki vodja socijalnih demokratov v Celovcu, kateri je zraven tega še tako predrzen, da berači pri slovenskih rodoljubih denarne podpore. Tudi značaj! —

Od nekod, 14. aprila.

(*Novo gibanje v nemško-konservativnem taboru*). Zdi se, da jedina praktična posledica katoliškega shoda v Lincu je nabiranje denarja za ustanovitev novega katoliškega lista, s katerim ima biti uničen „Vaterland“, kateri je s svojega stališča branil in zagovarjal ravnopravnost Slovanov. Na Linškem katoliškem shodu se je največ napadal prvi organ avstrijskih konservativcev „Vaterland“, kojemu so očitali, da je „Czechenblatt“. Le s težavo je bilo zabranjeno, da ti napadi niso se godili javno, ampak samo v odborih. Komur se je posrečilo pogledati v zakulisje, preveril se je, da na čelu celi ti akciji stojita prof. Schindler in Warnsdorfski prijatelj (!) Slovanov, duhovnik Opitz; oba moža stojita tudi sedaj na čelu novemu tiskovnemu podjetju, katero se v prihodnjem letu uresniči z izdajanjem *nemškega nacionalno-katoliškega dnevnika*. Nabralo se je že 30.000 gld.; kedar naberejo 50.000 gld., začne nov list izhajati, menda že 1. januarja 1894.

Snuje se torej nov katoliški list nemški, kateremu na čelu stoji odločen in strankarski sovražnik Slovanov. Kajti, kjer se pokaže Opitz, tam je konec ljubezni in ravnopravnosti Slovanov. Naj si ima „Vater.“ stališča kakoršna koli, bil je vendar jedini nemški list, ki je bil Slovanom povoljno prijazen t. j. pravičen. Schindler in Opitz sta pa odločna sovražnika Slovanov. Prvi je vodja, drugi je njegova desna roka. Žalostno, da so sedli tudi nekateri slovanski duhovniki Schindlerju in Opitzu na limanice. Izmed veljavnih plemenitšev ne nahajamo niti jednega med podporniki novega podjetja, četudi se jako trudi prof. Schindler, da bi na svojo stran pridobil grofa Sylva-Tarouca. Tudi Hohenwartov klub novo podjetje popolnoma prezira, ker dobro vé, kamo merijo dotičniki. Uže ta okolnost je najboljši dokaz, da nam je gledati novi list z nezaupanjem, in sicer sešebno zavoljo tega, ker urednik novega lista bode strankarski sovražnik Slovanov. Zato kličemo vsem slovanskim duhovnikom, ki bodo čitali te vrstice: pozor! pozor!

Doslej so se naši slovanski oportunisti zmerom družili s konservativnimi Nemci. Sedaj ta združitev preneha, ker med konservativnimi Nemci godí se preobrat. Ustanavlja se nov list, kateri bode stalna podstava *narodnosti* ali nacionalnosti. Kar se dostaje narodnosti, ne bode sedaj med novo stranko nemških katolikov in nemških liberalcev nobenega razločka. Pšenica prof. Schindlerja in Opitzja zori; viši cerkveni krogi jo s prijaznim očesom gledajo, in denar raste dan na dan. Da bi zboljšali svoje stališče, hočejo nemški katoliki preskočiti k nemškim liberalcem. Ako bi se danes nekdo pri nas predrznil reči: Vi, slovanski katoliki, ne delajte ovir pristašem „Slovenskega Naroda“, „Slov. Sveta“; v stvareh narodnostnih hodite z njimi složno; gotovo bi se takoj od neke strani klicalo: vreden je smrti, križajte ga, križajte ga! Kar je pri nas na Slovenskem velik grch, to je pri nemških katolikih čednost in krepost!

V narodnostnih stvareh bodo sedaj nemški konservativci složno postopali z nemškimi liberalci in nacionalci zoper Slované, to je zoper Slovence in Čehe. Upajo, da jim liberalci kot nagrado podelé v cerkvenih stvareh kakšne drobtinice.

Smo radovedni, kako se bodo proti temu novemu gibanju v nemško-konservativnem taboru vedli gospodje pri „Slovincu“ in v obče naši oportunisti, ker s tem je postalo stališče naših slovenskih oportunistov jako kritično, celo nemožno. Nadejamo se, da se vendar jedenkrat streznijo in da

bodo delovali tako, kakor je v sedanjih razmerah možno. Naj vendar jedenkrat pomisljo, da stališče katolikov na Angleškem, Francoskem in Nemškem je čisto drugo in ugodnejše, nego naše. Kjer duhovniki niso dolžni zajedno boriti se za obstanek naroda, tam morejo se brezobzirno baviti ali pečati z delom, katerega namen je oživiti in okrepiti krščansko-konservativno življenje. Kakoršne so pa razmere pri nas, ne moremo drugače, kakor posnemati naše nemške konservativce.

F. Š.

Ruske drobtinice.

Съ міру по ниткѣ, годому рубаха.

Vsevolod Solovjev uže skoro 20 let piše zanimive, večinoma čisto zgodovinske romane. Radi jih čitajo, sebesno ugajajo mladeži in imajo odločno odgojen pomen: dajo namreč lepe karakteristike ruskih zgodovinskih oseb in zgodovinskega življenja v obče. Najnovejši njegov roman je „Женихъ царевны“ in je osnovan na zgodovinskem dogodku. Prihaja namreč kraljevič Voldemar kot ženin carevne Irene v Moskvo, ker ga zadržujejo, da bi prešel v pravoslavlje. Pisatelj opravičuje to tako, da car Mihail Feodorovič po tedaj gospodujočih nazorih ni mogel skoro ravnati drugače. Jako živo in lepo je narisana sebesno sirota Maša, pravi tip prebrisane, vesele, dvitipne ruske deklice.

Znani romanopisec P. Boborykin napisal je: „Горленки“, „Вѣстникъ Европы“, мартъ с. г. V tej povesti služita brat in sestra, stara po 16 let, panihido v pokopališni cerkvi po svoji pestunji. Očitajo pisatelju, da je bratu in sestri pripisal nemožna za nju čustva, čustva odraslih ljudi. Opisuje namreč življenja teh otrok: mati jima je bolna, bogati oče pa se malo meni za nju, pač pa za svojo ljubico Nemko, živečo v isti hiši, otroka pa slutita o tem odnošaju in sodita o njem ne po otročje, ampak tako, kakor bi sodil kak pokvarjen, odrastel človek. Bratu in sestri, sebesno njej, se tako življenje ne dopada, in sestra svetuje bratu suho, prozajično, da zapustita domačo hišo in gresta v Moskvo, da se bodeta tam učila. Dva odrasla človeka govorita temu sinu naravnost, da je oče kot ravnatelj banke — tat. To je po misli Boborykina resnica, kajere ni treba skrivati sinu. Tu se ne moremo zlagati s pisateljem. Če je ta ravnatelj banke, oče 16-letnega mladeniča, res nepoštenjak, kaj treba to vedeti sinu. — Tako znanje ne razvija duše, kakor misli B., vsaj za dobro ne.

V časopisu „Русская Мысль“, мартъ, dovršena je pripoved Čehova: „Рассказъ неизвѣстнаго чловека“. Pisatelj riše tu nihilizem kot načelo in v življenju. Ta zadača ni lahka: pisatelj mora to vprašanje dobro razumeti, in biti objektivni. Očitajo pa Čehovu, da v tej povesti ni dovolj jasen. Junak, bivši pomorski častnik, pridružuje se anarhistom, postaje lakaj, da bi služil tako svoji stranki in doživljal marsikaj neprijetnega. Pripravljen je, da ubije očeta svojega gospodarja, starega Orlova. Zaljubi se pa v gospodarjevo drago Zinaido. Ko ima priliko, da ubije starega Orlova, tega ne stori in čuti v sebi neko premembo in vidi, da ne more dalje biti lakaj, v službi anarhistov, nejasno pa je sovraštvo tega anarhista proti staremu Orlovu in za to tudi nejasen ves psihološki zaplet te povesti. Č. bi bil pač moral povedati, da je bivši pomorski častnik anarhist izneveril se strašni svoji misli, ker je začel misliti človeški ter videl, da je stari Orlov človek kakor on.

— Сумерки просвѣщенія В. В. Розанова, Р. Вѣстн., мартъ, 1893 г. (Dalje). Jedne kulture, kateri bi se klanjal človek, ni sedaj.

So pa trije kult: stare civilizacije, kristijanskega spiritivalizma in kult zunanega znanja človeka o sebi in o naravi. Vsak iz teh kultov ima svojo veliko lepoto, mešati pa jih ne smemo. — Odgoja v kultu kristijanskega spiritivalizma daje se in sme se dajati le cerkvi. Samo ta odgoja je za Rusijo zgodovinska. Od nje bi se moralo oddeliti, kar ne spada v njo. Spada pa v njo izučenje sv. pisma starega zakona, znanje evangelja, ki ima prešiniti naš duh, čitanje velikih cerkvenih očetov in apostolov. Kristijansko življenje ima oživiti Evropo, da se opet pojavi oni sveti ogenj prvega kristijanstva, ono solnce, ki ne mrkne nikoli... Kristijanski duh je odgojil tudi um ruskega naroda, oni um, kateremu se čudijo mnogi. Svetska srednja šola odgaia le um, a ne srca. Šola po misli Rozanova pa bi odgaiala duhovnike in posvetne ljudi in sicer precej jednako, le verski moment bi se za posvetnjake ne povdarjal tako silno, kakor za bodoče duhovnike. Za to pa bi se učili še predmeti, kakor jih je razvila kristijanska kultura. Srednja klasična šola ostala bi nadalje za razrede ljudstva (društva), katera so uže prošla iz kulture samo kristijanske. Prisilna pa bi ne bila ta odgoja. Tudi ženska odgoja bi bila dvojna: le kristijanska za vse, za odbranice pa bi se nadaljevala nekako tako, kakor sedaj v raznih ženskih zavodih (institutih), a ne tako, kakor v sedanjih ruskih ženskih gimnazijah, katere se R-u ne dopadajo, ker niso ni klasične ni realne. — Prirodoslovna znanja so manj odgojna, nego oni drugi dve kulturi, staroklasična in kristijanska. Realna omika ni odgojna, meni R., in sicer za to ne, ker ne vpliva na dušo človeško. Ta tretja, prirodoslovna kultura deluje temveč tako, da duša človeška postaje — surova. Ona deluje le na razsodek...

Pri nas se pač mnogi zavzamejo pri teh nazorih in poreko: to je čista reakcija. Bodimo iskreni! Misleči človek pač gotovo obžaluje, da so se nekako pomešali pojmovi in se večkrat umikajo drug drugemu oni, ki imajo vsi više, idealne težnje, ali si celó ostro nasprotujejo. Po vsem smislu svojega bivanja mora imeti duhovščina take idealne težnje, ki človeka vzdigujejo gori, a tudi med posvetnjaki imajo jih mnogi, ki niso pod direktnim vplivom duhovščine, ali jej celó nasprotujejo. Ali bi bilo možno to nasprotje, ko bi pojmi bili jasnejši in težnje čiste, nesebične, brez one gotovo nekristijanske želje za gospodstvom, bodisi na jedni ali drugi strani? Marsikoga plašijo bojni klici sovražne besede in strastne spletke društvene ali politične teh, od katerih bi pričakovali besede miru in ljubezni. Zato pri nas za sedaj pač mnogi ne bi želeli duhovščini takega vpliva v šoli, kakor ga mirno predlaga Rozanov, ki se gotovo ponaša z rusko literaturo, ki pa bi kakemu našemu prenapetnežu bila morda ravno tako malo po volji, kakor je naša, odnosno uboga — slovenska. — Konečna sodba o tej Rozanovi razpravi pa bode možna, ko dobimo njen konec.

C.

OGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele :

Čitateljem. V današnji št. je završena velika in važna razprava o *liturgiji rimske cerkve*. Ona jasno kaže in neoporečno razkriva, da papeži so do današnjega dne zaščitali razne legitimne cerkvene obrede ter so gledali le na unitas v bistvu, ne pa tudi na uniformitas v zunanosti. Nam še vedno očitajo domači latinizatorji, da pišemo za pravoslavje; ako so poštenjaki, naj poročajo vestno o tem, kar govoré v našem listu sedaj uže V. leto razpravljana cerkvena vprašanja. Ali je možno papeže s poštenim zgodovinskim orožjem bolje zagovarjati, nego se je godilo v teh razpravah? No latinizatorji ne sporočijo tega po svojih glasilih, ker bi morali preklicavati svoje stokrat ponavljane laži in sumničenja o našem listu. Tudi danes priobčeni konec o liturgiji rimske cerkve našteva vzroke postopanja latinizatorjev in jih v poslednjih stavkih priporočuje milosti Božji, ker človeška moč je prešibka, da bi poboljšala take vrste ljudi. Mi torej le opozarjamo duhovne in posvetne čitatele, naj sami presojujejo doslej priobčene razprave; naj si sami napravijo končno sodbo o našem listu in lažnjivem počenjanju latinizatorjev, rojenih od slovenskih mater, a sedaj zaslepljeno delujočih za interese tuje, neslovenske, a tudi ne katoliške politike.

Sedaj le še naznanjamo, da takoj, ko zmagamo nekoliko drugih snovij v našem listu, začnemo priobčevati *zgodovinsko kritično razpravo o grško-slovanski liturgiji*, s posebnim pogledom na zgodovino te liturgije med Jugoslovani, torej tudi med Slovenci.

V 7. št. priobčena ruska pesem, posvečena Slovincem: „*Слободная*“, je umotvor našega veleč. sotrudnika dr. Fr. Celestina. V tej št. je jedna pesem posvečena slovenskemu svečeništvu: „*Oznanjevalci ljubezni in miru*“.

Tržaške volitve. V Trstu in okolici še vedno najboljše zanimajo volitve v mestni in zajedno deželni zastop. Razpuščenje tega zastopa je provzročilo mnogo razgovarjanja in razpravljanja po raznih novinah toliko italijanskih, nemških, kakor slovanskih, in to ne le notranjih, ampak tudi zunanjih. Kot najbližji, a prav za prav poslednji vzrok razpuščenja se je navajalo to, da bi bil oddelek gospodovalne stranke predlagal in sprejel sklep, vsled katerega bi se bila odmenila znatna vsota dobrodelnim namenom v spomin srebrne poroke italijanskega kralja. To je dalo povod, da je židovski poslanec Barzila j, rojen v Trstu, ali sedaj kot poslanec Rimskega mesta in irredentovski razsajalec, interpeloval v italijanskem državnem zboru vlado zastran tega razpuščenja. Minister mu je odgovoril, da razpuščenje Tržaškega zastopa je notranja zadeva avstro-ogerska, v katere se ni vtikati italij. vladi, kakor bi poslednja zavrnila vsako vmešavanje od zunanjih vlad v notranje ital. stvari. V istem smislu je pisal tudi jeden Rimski list, kateri je zajedno spomnil ital. irredento, da ima v puščavi in golavi pri Rimu prostrano nerešeno zemljo, t. j. neplodovito, katero je treba pridobiti za obdelovanje. Uradni in poluradni listi Tržaški, ali v obče avstrijski sami pa so opustili raziskovati vzroke razpuščenja in so po največ očitali dosedanji večini slabo gospodarstvo in mlačnost, kedar je bilo kazati lojalnost. — Dne 13. t. m. je naznanil Tržaški uradni list „Osserv. Triest.“, da je rekurze proti odlokom mestnega magistrata gledé na volilne reklamacije odslej po istem magistratu predlagati namestništvu, katero je poklicano, odločevati v II. in-

stanciji. Zastran tega razglasa se je zopet vnel prepir po uradnih, nemških in italijanskih novinah, ker gospodovalna stranka trdi, da delegacija, katera posluje namesto razpuščenega zbora, bi bila II. instancija, v tem, ko uradni in nemški listi zanikajo, da bi ta delegacija imela določevati kot II. instancija tudi v pogledu na rekurze o reklamacijah. Poslujoča delegacija se je zaradi tega obrnila na ministersivo notranjih poslov. — Razglas namestništva dela gospodovalni stranki pregla-vico, ker vidi, da bi magistrat ne mogel svojeoblastno zametati rekurzov izročenih mu reklamacij, kakor se je to godilo prejšnjih dob, in vidi se, da, če obvelja razglas namestništva ima poslednje samo v oblasti to, kar si prisvaja gospodovalna stranka tudi v II. instanciji.

Ves dosedanji razvitek o mestnih volitvah je tudi za slovenski in v obče slovanski živelj na Tržaškem jako zanimiv in važen. Slovanom je vedeti tudi to. Še pred razpustom mestnega zastopa so italijanske novine kar laskale se tu naseljenim in pomeščenim Nemcem; vspodbujali so poslednje, da naj se združijo z Italijani proti Slovanom. Sedaj pa, po razpustu in sosebno po namestništvenem razglasu, kar smešijo italijanske novine ne le tukajšnje nemško kolonijo, ampak Nemce in njih narodnost v obče, in v zasmehovanju ima prvo mesto prvi irredentarski list „L'Indipendente“. Gospodovalni stranki ne ugaja, da tudi nemški dopisi obsojujejo dosedanjo gospodovalno stranko in to v takih listih, kateri so doslej pospeševali interese italijanske gospodovalne ssranke, v polni slogi proti slovanskemu življu.

Iz vsega se vidi, da bi od raznih strani radi izpodmaknili tla dosedanji gospodovalni stranki v Trstu. Kuhajo se stvari bolj tajno, nego očitno; le to je poznati, da se silno gibljejo pri gospodovalni, kakor takó zvana konservativni stranki. Poslednja, ki se imenuje tudi avstrijska in patrijotiška, je gledé na slovanski živelj taka, kakor takó zvana liberalna ali gospodovalna. Slovanom ne privošči v Trstu ne ta, ne ona ničesar; obe Slovane popolnoma prezirata in ste se doslej proti njim družili in sklepali v mestnem in dež. zastopu. Razlika, kakor v obče med ital. „konservativci“ na Primorskem, je nasproti Slovanov jedino ta, da „liberalna“ očitno dela proti Slovanom, konservativna pa prikrito, tajno. Kar se pa dostaje pomena te konservativne stranke, je značilno to, da še jasnega programa nimajo, da v Trstu ne vzdržuje niti jednega lastnega organa, torej se vzgaja po duševni hrani, ki jo jej podaje liberalna stranka. Iz tega misleči politiki morejo pač lahko soditi, koliko je ta stranka vredna v smislu „državo ohranjujoče stranke“, kakor se imenuje n. pr. nemško-liberalna v Avstriji. Soditi bi tudi mogli, koliko bi se zboljšale stvari, ko bi ona izpodmaknila doslej gospodujočo stranko. Slovani pa bi v tem slučaju takoj razvideli, koliko se je boljšega nadejati njim od te stranke.

Kaže pa se, da „konservativna“ stranka deluje na to, da bi prodrla sama ali vsaj brez pomoči slovanskega življa; to je tudi dosledno od nje; saj bi jej ne bilo treba dosedanjega „programa“ popravljati, katerega prav za prav nima, in je določen le toliko, da se zлага z liberalnim nasproti Slovanom. Jednako ni po oficijalnih listih ničesar čitati o Tržaškem slovanskem življu, pač

pa se raznašajo razne govorice od ust do ust, kakó da bodo postopali Slovani v mestu. Poslednjim, kakor se vidi, so stvari jasne, bolj nego jim more biti prijetno, a čitatelji naši morejo tudi soditi, koliko navdušenja imajo Slovani Tržaški za to ali ono tu borečih se ital. strank. Ti dve stranki se ne boriti zastran ital. narodnosti, ker na to stran ste obe jedini, le da je morda jedna modrejša od druge; oni dve se pobijati jedino zaradi gospodstva, zaradi materialnih interesov; kateri so združeni z gospodstvom. Kakó da se odloči slovanski živelj pri volitvah, za to morejo dati povod še posebni vzroki, ki so zunaj teh dveh strank; kakoršni bodo ti vzroki, takó bodo postopali. To pa je gotovo: slovanski živelj ima v Trstu in na Tržaškem čisto vest, in se čisto nič ne boji, da bi ga črnili na zgorej, ako bi ne šlo takó gladko, kakor si želé tu pa tam. Za ta slovanski živelj bodo govorila dejstva, in naj bi ga še toliko črnili. Dosedanje razmere se v Trstu ne izpremené brez Slovanov; komur je do zaresnih izprememb, ne bode preziral ali odmetal slovanskega življa, temveč ga bode iskal. A ravno zato ne bodo Slovani iskali teh, kateri jih potrebujejo ali bi jih vsaj imeli potrebovati; ako spoznajo, da so Slovani potrebni, potem jih tudi najdejo; če pa ne uvidijo te potrebe, bilo bi nes pametno, da bi se Slovani vsiljevali drugim za usluge, kakoršne so uže na svojo škodo izvrševali poprejšnjih dob. Vloge igralcev na pozorišču sedanjih volitev so določene, in nadejati se je, da izvrše pravilno in prav Slovani to vlogo, katere jim narečejo razmere in položnje.

Tržaško. „Tržaški Sokol“ je priredil 16. t. m. v čitalnici krasno veselico, pri kateri je sodelovalo Slovansko pevsko društvo s tamburaši vred. Došel je bil tudi poslanec Vjek. Spincić, katerega so iskreno pozdravljali od raznih strani.

Pri Sv. Križu, občini Trž. okolice, se je pri občinskem načelnistvu 24 slovenskim mladeničem zagovarjati jedino zaradi tega, da so peli slovenske pesmi. Takó postopajo pri Trž. magistratu z okoličani slovenskimi, da jim delajo zapreke uže pri nedolžnem petju, v tem ko je dovoljeno prepevanje takih italijanskih pesni, katerih tekst naravnost ščuje italijansko narodnost proti slovenski.

V dan srebrne poroke ital. kraljeve dvojice je bilo videti v Trstu, kakó so se cele skupine mladeničev in deklet sprehajali v praznični obleki, olepšani z „margheritami“ ali marjeticami, cveticami italijanske kraljice. „Indip.“ je imel v dan sreberne poroke ital. kralja 6. „Indip.“ je drobno tiskanih imen teh, ki so darovali kaj za „Lega Nazionale“; med darovalci so imena moških in ženskih iz različnih stanov. Demonstracije z marjeticami in še drugače so napravili 24. t. m. tudi v gledišču „Polit. Rosseti“.

S tem in enakim vedenjem je v popolnem soglasju članek, ki ga je priobčil list „Le cento città di Italia“, in kateri je ponatisnila „Soča“, po njej pa „Edinost“: Jedro tega članka, ki ga je spisal Tržaški begunec, je ta, da Trst je popolnoma italijanski po zunanosti in notranosti, po slogu poslopij, sosebno javnih palač, po umetnosti v slikah in kipih, po sestavljanju barev obleke tudi v štacunah, po petju, po mišljenju in vsem vedenju; Trst da čaka odrešitve. Zasluge za njegovo probujenje da ima časopisje, na prvem mestu „Indipendente“, pokopano in na novo oživljeno šolsko it. društvo. V Trstu da se občinstvo zanima izključno za

ital. politiko, v tem ko so mu avstrijske pol. osebe in razmere popolnoma nejasne. Domača slovanska časopisa poprašujeta, kedaj da jo mislijo kreniti na drugo pot...

V Tržaški okolici so imeli Slovenci zadnji 2 nedelji na raznih krajih shode, kjer so se razgovarjali o mestnih volitvah. Dne 23. t. m. je poročal dr. Sancin v Skednju (Servola) kot bivši poslanec o svojem delovanju v mestnem in deželnem zastopu. S shodi se združujejo tudi pevske zabave, katerih se udeležujejo pevska društva iz okolice in obilo naroda.

Goriško. Goriško c. kr. okrajno in okrožno sodišče ste dobili še le sedaj slovenske napise, v tem ko na na znotraj uradujeti italijanski. Pred 25 leti pa so se vršile n. pr. kazenske obravnave s slovenskimi zatoženci brez izjeme slovenski.

Namestništvo je ovrglo občinsko volitev III. razreda v Ločniku in I. razreda v Solkanu. Zastran teh volitev, katerih se je v Ločniku udeležila tudi „nepolitiška“ „Lega Nazionale“, je bila stavljena celó interpelacija v državnem zboru. V interpelacijah so naši poslanci povedali, kakó hoče italijanska stranka v Gorici napraviti okolo tega mesta italijansko trdnjavo in se zaradi tega vtika uže v občine, kjer, kakor v Solkanu, je naseljenje čisto slovensko.

„Tržaška posojilnica in hranilnica“ je imela 9. t. m. prvi občni zbor. Ravnatelj g. V. M. Živic, pozdravivši zbor, je dokazoval važnost in potrebo slovenske posojilnice v Trstu in je razkril težave, ki so se delale poprej osnovi takega zavoda. Zbor potem sklene na predlog drž. poslanca Nabergoja, da se podeli dividenda 4% tem, ki so imeli vplačane deleže za vse leto, a ostanek (nad 100 gld.) naj se pripiše rezerv. zakladu. Na predlog ravnateljevega namestnika dr. M. Pretnerja sklene zbor, da se odslej ustanové pri tej posojilnici glavni deleži po 100 gld. Zbor se je zahvalil posl. Nabergoju, dr. Pretnerju, g. Šabcu, kateri je takoj začetkom posodil zavodu večih zneskov, g. Vek. Grebencu, da je brezplačno vodil knjige, dr. Pretnerju in g. V. M. Živicu.

Zbor je potem potrdil g. Iv. Mankoča členom načelnštva in izvolil g. V. Grebenca namesto odstopivšega g. F. Dolenca. Nadzorniki so bili voljeni gg. posl. Nabergoj, Oskar Polley, c. kr. obrtni nadzornik, Jak. Perharc, trgovec, Nicefor Stepančič, trgovec in And. Mušič, trg. knjigovodja v Trstu. — V Trstu, dasi je kapital tudi med Slovenci, je mnogo predsodkov proti takim zavodom, zlasti, dokler so še mladi; zato je tudi začetek te prve slovenske posojilnice in hranilnice težaven. No, formalizem je včasih tudi prehud ali presiten, z druge strani se ve da tudi potreben, in v Trstu še umestniši nego drugod. Mi želimo, da bi kapitalisti ravno takó podpirali mlado posojilnico, katera daje uže po 1. letu dobro dividendo, kakor da bi slovenski in slovanski živelj mogel v obili meri okoriščevati s ž njo.

Mestna hranilnica Ljubljanska podaje računski zaključek za 3. upravno dobo od 1. jan. do 31. dec. 1892. I. Prijemki kažejo 3,819.402 gld. 80%; med temi je Saldo od 1891 l. 39.996 gld. 70 kr., račun vlog 2,123.797-22, vplačila dolžnikov 33.438-48, vplačane obresti 50.906-12; menjice so dolžniki poplačali za 96.047-11, prodani efekti 58.441-17, efektnih obrestij 17.020-11. Tekoči račun: 1.325.333-45. Med izdatki: vrnene vloge: 1,499.096-76, izplačana posojila (hipotečna): 448.405-46, izplačana posojila občinam in deželam: 133.000, eskomptovane menjice 102 tisoč 353-15, nakupljeni efekti 98.480, tekoči račun (naloge pri raznih denarnih zavodih): 1,428.011-85, uradni stroški 7.182-31. Denarno gibanje s prejemki, izdatki in Saldo blagajnice znašajo 7,591.655-22 gld. Po poročilu smatra vod-

stvo hipoteke kot ono stroko poslovanja, katera je najbolj važna za hranilnico in za občinstvo. Tudi letos razposodilo se je na hipoteke 448.496,47, torej skoro pol milijona, takó da so posojila narasla po odbitku amortizovanja vrnenega zneska na 1.351.617,40, t. j. 58% od vseh vlog, katere vedno bolj naraščajo, kakor nam to kažejo dotični podatki računskega zaključka. K temu vspehu pripomoglo je v prvi vrsti to, da se pri mestni hranilnici ljubljanski posojila polagoma uničujejo...“ Hranilnica jo je ukrenila takó, da dolžnik more poplačevati svoj dolg v 50 letih, ker plačuje vsako leto 5% ali vsakega pol leta 2½% od izposojenega mu kapitala. Obresti se računijo po 4½%. Kakor se vidi, hranilnica se je priredila jako gospodarski, ona skrbi kot previdna mati za blagor teh, ki se zatekajo k nji po (hipotečna) posojila; obresti so razmeroma nizke in račun amortizovanja je ugoden. Ta hranilnica se je otvorila 1. okt. 1889; 1889-90 je 2758 strank vložilo 1.706.852, l. 1891 je bilo 2126 strank, ki so vložile 1.874.665 in 1892 je bilo 2669 strank z vloženimi 2.123.797 gld. Skupej je vložilo v tej dobi 7553 strank 5.705.314, izplačalo pa se jim je 3.540.294. Hipotečnih posojil je bilo 1. l. 542.097, 2. l. 415.870 in 3. l. 448.405, skupej torej 1.406.372. — Poročilo ima tudi poseben izkaz, koliko je vsaka posamična vložna knjižica vredna koncem leta 1892 z obrestmi vred. Člani upravnega odbora so z večine posestniki in trgovci, predsednik je Fr. kr. Souvan, trgovec, podpredsednik pa Iv. Gogola, ces. kr. notar. Pravni konzulent: dr. Iv. Tavčar. Med uradniki je g. Avg. Endlicher tajnik, g. Ant. Trstenjak, kontrolor in g. Iv. Kranjec blagajnik.

Ljubljanske dopolnilne volitve v občinski svet so se vršile letos prav mirno, ker se jih je udeležila jedino narodna stranka. „Slovenčeva“ stranka, kakor se je izjavila v posebnem članku, naperjenem proti narodni stranki, hoče čakati, da dozori sedaj še preкисло grozdje, ali, kakor se izraža ona, da odgospodari narodna stranka. „Slovenčeva“ stranka smatra narodno stranko, kakor da bi bila ital. ali nemška liberalna pomešana z židovskim življenjem, ter jej očita jednako slabo gospodarstvo v Ljubljanski občini, kakor antisemitu in konservativcu liberalnemu gospodstvu na Dunaju, v Trstu, Gorici itd. Slaba analogija, zato pa tudi slaba tolažba za slovenske konservativce v Ljubljani! V III. volilskem razredu so bili izvoljeni: Dolenec Oroslov, Hafner Iv., Tomšič Iv., Valentinčič Ig. in Zabukovec Jak.; v II. razredu: Hrasky Iv. Vladimir, Orožen Fr., dr. Tavčar Ivan in vit. pl. Zitterer Mat.; v I. razr. dr. vit. Bleiweis-Trsteniški K. in Petričič Vaso.

Slovinci so tudi šli romat ali poklonit se Leonu XIII; zbralo se jih je iz raznih krajev okoli 240. V dan, ko so jih predstavljali papežu, bili so pa zadnji na vrsti, in se ni govorilo o njih, kakor o Poljakih, avstrijskih Rusih in drugih Slovanih, ki so se poklonili kot ločene skupine sami za se.

Kaj vse počenjajo latinizatorji, opazovati je možno najbolj na jezičnih mejah. Tu je svečenik tudi dolžan govoriti dva jezika, ker dobiva svoj kruh tudi od manjšine. Ali tega ne zaslediš mnogokrat, ker postavljajo svečenike iz trdih nemških krajev na čisto slovenske ali pa mešane. Ljudstvu ne privoščijo, da bi slišalo v cerkvi in v spovednici svoj materin jezik. In kdo je temu kriv? Odgovori naj vsakdo sam. Imamo dokaze zato.

Svečenik-redovnik.

Op. ur. Tu slišimo zopet glas, ki potrjuje to, kar je poročal na I. kat. shodu v Ljubljani štirski slovenski svečenik, rekši, da pride iz kraja, od koder kličejo: „Morituri te salutant“.

Novi denar se uže uvaja, sosebno drobiž, in naši ljudje čitajo za jeden in isti komad po listih *vinar*, *belič*, *stotinka*, in narod sam bode rabil gotovo še kako ime. Nasvetovali so tudi ime *stotejka stotinka*. *Stotka* in *stotejka* ste se priporočali tudi v našem listu; katero ime da obvelja, ni možno določiti, ker niti naše novine niso jedine na to stran. Nejedinstvo se kaže tudi pri ostalih Slovanih, ko se niso dogovorili niti uredniki državnazakonskih listov, da bi rabili jedna in ista imena za jedno in isto stvar.

b) ostali slovanski svet.

Češki deželni zbor. Zopet so vzburili češki narod vladne predloge o novih okrajih in okrožjih. Izročile se sicer niso komisiji, katera je bila izbrana v smislu Dunajskih punkcij; vendar smatra češki narod to le pretvezo, s katero bi se nadaljevalo izvršenje punkcij, in to so pripoznali razun dr. Riegra in še 4 drugih Staročehov vsi staročeski poslanci, Škardin oddelek in mladočeška stranka. Konservativno plemstvo pa je glasovalo z Nemci in 5 Staročehi, da se izročé predloge običajni komisiji, ki ima opraviti z občinskimi in okrajnimi zadevami; glasovalo je plemstvo proti smislu sklepov lanske skupne novemberske konferencije, in to je dalo povod ostrim kritikam celo od strani „Politike“, katera drugače zagovarja plemstvo in njegovo politiko. Češke novine dokazujejo, da s takim postopanjem se oddaljuje plemstvo od naroda, in da razkol med obema utegne postati opasen ne le Čehom, ampak tudi plemstvu samemu.

Mladočehi so pozvali Staročeha in plemstvo k sodelovanju v smislu lanske skupne konferencije. Staročehi so takoj v to privolili, plemstvo pa se je najprej posredno odreklo s tem, češ, da postopanje mladočeških novim nikakor ne vabi k skupnemu posvetovanju, in je zahtevalo odločnega programa. Nato so Mladočehi odgovorili, da program je določiti po skupnem posvetovanju, kakor je to tudi v soglasju z novembersko konferencijo, in na to se je plemstvo udalo za skupno posvetovanje, katero se je prvokrat vršilo 22. t. m., a se je po razgovorih odložilo.

Kolegij mestnega zastopstva Praškega je bil izročil namestniku grofu Thunu posebno spomenico, v kateri dokazuje, da so bili krivični napadi po enem nemškem členu deželnega šolskega sveta na Praški mestni zastop, kakor da bi ta pristranski postopal nasproti nemškemu šolstvu v Pragi. Namestnik pa je čez 24 ur vrnil to spomenico z motivacijo, da Praški zastop ni pristojen kritikovati deželnega šolskega sveta. Vsled tega odgovora čutil se je narod razžaljenega, in Staročehi so poleg Mladočehov stavili stroge interpelacije zastran tega. V odgovoru se je namestnik izrazil jako neprijazno nasproti mestnemu zastopu, in ta je vsled tega sklenil posebno izjavo, v kateri obžaluje, da namestnik ni uvaževal izročene mu spomenice, ki v dostojni obliki dokazuje razmere o nemškem šolstvu v Pragi; v kateri nadalje zaničuje, da bi si bil kolegij mesta Prage prisvojil nepristojno pravo o kritikovanju deželne šolske gosposke; v kateri poudarja, da vidi v takem preziranju od namestništva neopravičeno razžaljenje skupne občine. Kolegij pozivlja vse meščanstvo v presojenje svojega postopanja.

Potem kaže v izjavi na naslednja dejstva: 1. Po poslednjem štetju pripada od 58 nemških šolskih razredov jeden nemški razred na 467 do 468 nemških prebivalcev, v tem ko pripada od 265 čeških razredov 1 češki razred na 551 do 552 čeških prebivalcev. 2. Če se stvari poštevaajo prav, potrosi mesto za 1 nemškega učenca blizu 50, za 1 češkega učenca pa le 36 gld. 3. Po zakonu je obvezana občina le za 45 nemških razredov, v tem ko jih vzdržuje sedaj 58, torej 13 razredov več čez svojo dolžnost. Po na-

rodnosti in narodnem jeziku bi po zakonu zadoščevalo Nemcem samo 32 razredov, torej 26 menj, nego jih vzdržuje občina sedaj. To prihaja odtod, da se sprejemajo v nemške razrede tudi češki otroci, nevešči nemščine. Zastop bode vzdrževal vedno toliko nemških razredov, kolikor jih je potreba, noče pa dopuščati, da bi vzdrževala Praga prostovoljno nemške šole za pomenčevanje in raznarodovanje češke mladine. 5. Kaže na to, da nemške šole, v Pragi so prave palače, učna sredstva in druge šolske potrebščine so očiten dokaz, da kolegij skrbi za šolstvo nemške manjšine bolj, nego je potreba, po-žrtvovalno in pravično; v pogledu na ta dejstva zavrača mestni kolegij očitane o neblagohotnosti ali sovraštvu nasproti nemškemu šolstvu, in noče pri tem primerjati svojega postopanja z zastopi nemških mest nasproti češkim manjšinam. Pri postopanju namestnikom kažejo češki listi na birokratsko dobo pred sedanjo ustavo; tudi sedaj da bi radi dosegli, da bi ne bilo dovoljeno, kritikovati pojedinih členov raznih gospod. V obče pa vidi, da se je na Češkem poslabšalo položeno, in narod češki se čim dalje bolj vznemirja. Dr. Rieger se je zarotil v dež. zboru, da bi ne bil nikdar podpisal Dunajskih punktacij, ko bi bil slutil, da se bodo izvajale na tak način; vendar je sedaj prezrl okolnost, da vladne predloge hočejo nadaljevati izvršenje istih punktacij, dasi se niso izročile razmejevalni komisiji, vstvarjeni za Dunajske punktacije.

Dr. Milan Amruš, bivši župan Zagrebški in poznani rodoljub hrvatski, prodrl je 20. t. m. kot kandidat za hrv. sabor z večino 9 glasov proti vladnemu kandidatu vseučil. profesorju in sedanjemu rektorju Pliveriću. Borba je bila huda, a narod je zmagal proti vladi, s tem pa je zmigala ideja hrv. drž. prava proti madjarski misli, in ravno zato je izvolitev dr. Amruša v Zagrebu znatnega pomena. Narod pa se v obče sedaj bolj probuja in navdušuje za združeno opozicijo; združenje poslednje proslavljali so še posebe ne le v Zagrebu, ampak tudi v Varaždinu, Brodu itd. Radostno pozdravljamo ta preobrat, o katerem se nadajamo, da bode trajen.

G. Daniel M. Kozariščuk, urednik ruske, na Dunaju izhajajoče „Nauke“ je sedaj izpuščen iz ječe. Zaprl so ga bili, kakor znano, vsled ovađuštva nasprotnikov ruskega naroda v Bukovini. Bil je zaprt 3 mesece 13 dnij (do 30. marca). „Galičanin“ od 20. t. m. pa poroča naslednje: Kazensko prosledovanje proti gg. Kozariščuku in Kupčanku je popolnoma ustavljeno. To dejstvo je toliko tolažilniše pojavljanje, ker se je to zgodilo v soglasju viših sodiščnih in političkih oblastij, katere, kakor se kaže, so pretresle vso stvar. To pa višim krogom pojasni tudi položeno del v Bukovini, nekoliko tudi v Galiciji, in da bodo ti krogi sedanje pojasnjenje poštevali tudi pri najbližji slučajnosti. To, da se je ustavil proces proti Kozariščuku in Kupčanku, osupnilo je znane intrigante v Bukovini. Kozariščuku se je zdravlje poslabšalo vsled bivanja v ječi; rodoljubi avstrijskih Rusov in vsi, ki poznajo tega plemenitega dejatelja, želijo iskreno, da bi prestal srečno posledice zapora; Kozariščuk ni le iskren rodoljub, ampak se tudi poteguje vedno lojalno za trdno naše cesarstvo na podstavi zadovoljnih narodov.

Antisemitizem na Dunaju krepí se bolj in bolj. Pri sedanjih mestnih volitvah so pridobili antisemiti zopet 7 svojih mož v mestni zastop, in 6 iz njih celó v I. volilnem razredu, ki je bil doslej domena velikega kapitala. Nemško-liberalna stranka, ki se identifikuje z Židovstvom, propada soseben v prestolnem mestu; ta stranka ponižuje

Dunaj, iz katerega je hotela napraviti zgolj nemško mesto; zato pa so se jej začeli postavljati po robu ne le navadni meščani, ampak kapitalisti sami, od katerih dobiva doslej največjo svojo moč. S tem, da izgublja kapitalistiška stranka tla celó tam, kjer je bil doslej njen glavni sedež, se obsoja tudi ona politika, ki se hoče opirati soseben na to stranko ter nadaljevati germanizovanje med slovanskimi narodi. Antisemitsko gibanje na Dunaju je pomenljivo in važno za vso državo, in to gibanje se še okrepi, ko začnejo tudi doslej potrpežljive slovanske stranke pomagati nemškim antisemitom, in poslednji dobé to pomoč, čim prej se otresejo Schönererjeve taktike, po kateri nemški nacionalci pobijajo slovanske narodnosti ravno tako, kakor Žide.

Italijanski kralj s kraljico praznoval je 22. t. m. srebrno poroko. Nemški cesar je šel s cesarico osebno udeležiti se tega praznika, iz Avstro-Ogerske je odpotoval v Rim nadvojvoda Rainer, car pa je poslal Vladimira, velikega kneza, Črna Gora prestolonaslednika itd. Veliki knez pojde tudi k papežu, kakor cesar Viljem. Rim kaže posebno navdušenje nasproti nemškemu cesarju, stalnemu velikemu zavezniku Italije.

Preobrat v Srbiji. V noči od 13. na 14. dan aprila (ali 1. aprila po starem stilu), bil je pri mladem kralju Aleksandru v Belgradu obed, h kateremu so bili povabljeni poleg obeh regentov tudi ministri. O polunoči vstane kralj, se zahvali regentoma za dosedanje zasluge ter izreče, da odslej prevzame vladanje sam. Na to odide v postransko sobo, a regenta Ristića in njegovega tovariša ter ministerskega predsednika Avakumovića odpelje vojaštvo po poprej odločenih naredbah v zapor, kralj pa odide še isto noč v vojašnice, kjer mu priseže vojaštvo zvestobo. Kralj, da si bi bil še le 1894 v avgustu polnoleten, je storil ta drzni korak jedino zaradi tega, ker je Ristić z vladno spravil vso deželo v veliko nevarnost, da bi prišlo do vojske na znotraj. Uvidevši nevarnosti je odstranil regenstvo in sedanjo liberalno vladno, poslednjo pa nadomestil z vladno, v kateri so poleg radikalnih ministrov tudi člani drugih barev. Na čelu vladi je sedaj dr. Dokić. Kralj je dal takoj razpisati nove volitve za skupščino, ker so se godile silovitosti pri poslednjih volitvah. V 14. dan aprila je razglasil kralj svojo voljo, da hoče ščititi ustavo in svobodo državljanov ter postopati strogo ustavno. Dal je odstaviti mnogo liberalnega oboja in nadomestil je z radikalcí. Med narodom je vsled kraljevega nepričakovanega ukrepa zavladala velika radost. Belgrad se je oblekel praznično, razsvetlil se je v znamenje dogodka, od vseh krajev dežele prihajajo deputacije poklanjat se kralju, ki, kakor so-dijo v obče, je še v poslednji trenutek rešil državo prelivanja krvi.

Zunanje države so mirno sprejele vest o nagli izpremembi v Srbiji, vladarji so mlademu kralju čestitali in nikoder se ne bojé neprijetnih posledic. Tudi ne sodijo, da bi bila kaka zunanja vlast vplivala na to izpremembo v Srbiji; pripoznavajo povsod, da izprememba se je izvršila vsled notranje okrajne sile, potem ko jo je hudo zavozil Ristić z liberalno vladno, njegovim sredstvom.

Naj bi bil sin srečnejši od očeta, česar se nadajajo ti, ki poznajo lastnosti mladega kralja. Govori se, da kraljica Natalija se kmalu vrne v Belgrad; bila je ravno te dni pri carju v Livadiji. O Milanu kaj jednakega ne trdijo odločno. Dan 1. aprila st. stila bode odslej politički praznik v Srbiji.

Bolgarska. Princ Ferdinand Koburški šel je z velikim spremstvom preko Dunaja po svojo nevesto princesinjo Marijo Lujizo Parmsko, s katero se je na graščini pri Pizi poročil dne 20. t. m. Na Dunaju je bil pri cesarju in grofu Kalnokyju. Cesar je sprejel v avdijenciji kot zasebnika tudi

Stambulova, kateri je pozneje šel tudi k poroki Koburžanovi. Sedaj pride še do velikega sobranja, katero ima izpremeniti zastran prinčeve ženitve sedanjost ustavo gledé na vero. Rusija razvoj na Bolgarskem še vedno mirno opazuje, a druge vlasti, podpisavše Berolinski traktat, pri vsej naklonjenosti sedanjosti vladi bolgarski, se tudi čuvajo, da bi ne vzplamenela uže dovolj in jako tleča žrjavica pod pepelom. Stambulova hvalijo podkupljene novine in prepevajo slavo Koburžanu; ti, ki opazujejo stvari, sodijo pa drugače.

V Črni Gori je dr. V. Bogišić, slavni učenjak-jurist, imenovan ministrom pravosodja, in sicer sedaj samo za 1 leto. Imenovan je istočasno členom drž. sveta. Kakor znano, je on zasnoval imenitni zakonik za Črno Goro, a sedaj bode opazoval, kakó bi se uvedel z najboljšim vspehom.

V Angleškem parlamentu se je sprejela Gladstone-ova predloga o Irski v drugem branju s 347 proti 304 glasom. To je izredna moralna, a še ne konečna zmaga. Sedaj se bodo delale še le največje zapreke v gospodski zbornici od strani konservativne stranke, katera za ta del hoče konservirati — staro krivico. Evropski „liberalni“ Židje pa jej pomagajo na vse kriplje.

O javnih shodih na Ogerskem je izdal minister notranjih del posebno naredbo, vsled katere se ne smejo vršiti shodi v družbi s cerkvenimi slovesnostmi ali v obče z bogoslužjenji; pravi, da bi se rabila cerkev za narodnostne agitacije, a cerkve da ne more nadzorovati administracija. To se pravi, v cerkev ne morejo pošiljati naravnost žandarrov, policije, kakor pa k shodom zunaj cerkve. Ta naredba, kakor je očitno, naperjena je zopet proti Slovanom in Rumuncem, sosebno pa proti Slovkom. Vitezi svobodomiselní!

Ostanki Kollárjevi. V rodišču Jana Kollarja, v turčanskih Mošovcih, osnoval se je odbor, kateri oslavi stoletnico rojstva svojega rojaka. Ko bi se pokazale zapreke pri prenesenju Kollarjevih ostankov z Dunaja v Prago, so Mošovščani pripravljani, storiti vse, da bi bil Kollár pokopan v Mošovcih na občinskem pokopališču.

„Zastava“, hrvatsko sveučiliško literarno društvo, izdà v proslavo 100letnice Kollárjeve *Spomenico* s sliko pesnikovo v elegantni obliki. Člen Stjepan Bosanac podà načrt življenja in del pesnikovih, člen Stjepko Španić pa prevod izbranih sonetov iz „Slávy dcera“. Društvo se v toplih besedah obrača do hrv. naroda, da bi se mnogoštevilno oglašal za *Spomenico* ter pravi v pozivu: I mi Hrvati, koji dobro znamo, kako je Kollárova poezija bila čarobna šibika i blag ogrijevni oganj duhovima naših Ilira, sjetit ćemo se u zajednici s braćom Česima i ostalim Slavenima parnim srcem i uznosnim čuvstvom poštovanja velikoga pjesnika i patnika Kollára. Kakor se vidi, i hrvatska mladina hoće dostojno slaviti 100letnico rojstnega dne vsem Slovanom nepozabnega in dragega Kollárja in dokazuje ravno s tem, da se povzdiguje nad razna separatistiška stremljenja, ki se gojé med Slovani tu pa tam celó v literaturi in kulturi.

Proti uvedanju fonetike so izročili proteste metropolitu Silvestru tudi v Bukovini iz vseh 5 ruskih dekanatov; vsa rodoljubna duhovenska in posvetna inteligencija se odločno obrača proti tej novi, za tujo politiko delujoči nameri. V Galiciji je izročilo političsko društvo „Речкав Пада“ v Levovu peticije proti fonetiki samemu cesarju. Doslej so izročili 714 peticij z 32.140 podpisi. Na to se je združilo 24 dekanatov, 10 podružnic društva Kačkovskega, 3 dvorska posestva, 1 polit. društvo v pokrajini in 674 peticij, podpisanih po župniških uradih, šolski soveti in zasebniki.

Vseučilišče. Na Dunajskem predavajo v II. po-

luletu: prof. dr. Jagić „O povestnici jugoslovanskega slovstva“ (2 uri), „o ruski slovnici“ (4 ure) in v semenišču „o staroruski slovnici“ (2 uri); prof. Jereček o državni povestnici balkanskih Slovanov v XIII. stoletju (5 ur) in dr. Pastrnek „o slovanskih apostolih Cirilu in Metodu“ (2 uri).

Slovanské museum v Praze. Češki rodoljubi so ukrenili zasnovati slovanski muzej v Pragi in se na to uže zaresno pripravljajo. Knjigar Ed. Valečka je podaril v ta namen svojo bogato in krasno rusko zbirko, pisatelj Ed. Jelinek poljske reči, a oglašajo se tudi drugi. Pri muzeju se s časom priredi slovanska knjigarna, čitalnica itd. Ustanovniki plačajo jedenkrat za vselej po 500 gld., delujoči, redni in podpirajoči po 10, 5 in 1 gld. na leto.

Ustředni Matice školska je imela 8. t. m. občni zbor v Pragi pod predsedništvom dr. Iv. Čelakovskega. Lani so imeli 180.000 gld. t. j. 30.000 gld. dohodkov več, nego 1891, ko je Příbramska nesreča zahtevala posebnih narodnih žrtev. Doslej je Matica zasnovala 36 obč. šol s 180 razredi in 35 otroških vrtov, potem gimnazijo v Ogerskem Gradišču in v Opavi. Učencev in učenk na vseh njenih šolah je bilo lani 7395. Zasnovala je Matica tudi fond, da bi utrčila plače tudi učiteljstvu. 1892 pa se ni zasnovala nobena šola. Matica ne sprejema nemških otrok, skrbi le, da bi se ne potujčili češki. Prošnje, da bi Opavsko gimnazijo poddržavili ali jej dajali vsaj državno podporo, ministerstvo ni uslišalo. Di-jastvo moravsko deluje na to, da bi Matica mogla zasnovati srednjo šolo na severozapadni Moravi; zato pa tudi pospešuje snovanje novih podružnic, Matica sama pa snuje fond zato. Ameriški Čehi so poslali lani 4112 gld. Ves dohodek je znašal lani 180.742 gld., stroškov pa je bilo 181.385.

Mačice serbskeje hlowna zhrmadzizna w Budyšinje. Matica Lužiških Srbov je imela občni zbor 5. t. m., kate-rega se je udeležilo okolo 50 členov. Predsednik kapitulat scholastikus Hornik prečita najprej letno razpravo o delovanju. Društvo je izdalo: 1. dva snopiča Časopisa (85. in 86.) s sestavki Ad. Černega, kanonika Lusčanskega, župnika lic. Imiša, kantora Jordana, Rudyserba in urednika. 2. Protiku (Pratiko); 3. Maly gratulant; 4. Nowe Trójniki, zbirko povestij. Dohodkov je bilo 2756 griven (marek) 28 np. stroškov pa 2716 hr. 92 np.; znesek za izdavanje knjig znaša 4058 hr. 36 np. Glavnica za zidanje Matičinega doma se je pomnožila za 863 hr. 56 np, tako da znaša v konec leta 12.617 hr. 93 np. Razprodali so 8165 iztisov Mat. knjig, med temi 5990 pratik. Sklenili so, da bi na občnem zboru zana-prej imeli zabavna ali zgodovinska predavanja. Po pisanem na-sovetu dr. Muke so sklenili za zidanje Matičinega doma nabirati darove in delati na razširjanje delnic za ta dom. Izbrali so se v to 3 členi ad hoc. Po sprejetih novih členih se je zbo-rovanje završilo s pesmijo: „Hišce Serbstwo njezhubjene“ (Se ni Serbstvo izgubljeno). Petje te pesmi je najznačilniše za lužiške Srbe, zlasti njih prve dejatelje. Kljub najneugodnišim razmeram oni ne obupujejo, ampak skladajo kamenček na kamenček, iskreno žrtvujoč za narod, kar si v resnici odtržejo od svojih skromnih zaslužkov. In polagoma vendar napredujejo ter drug drugega vnemljejo k pogumnemu delo-vanju. Oni so nam krasen zgled; zato pa po zasluženju uži-vajo naše simpatije, in bi bilo le želeti, da bi se jih imo-vitiši rodoljubi katerega koli slovanskega naroda spominjali tudi z gmočnimi darovi in podporami, specialno za njih mesečnik „Lužico“ in pri njih Matici za zidanje njenega last-nega doma. Darove rad sprejema in priobčuje tudi admini-strator „Lužice“ pod adreso: Kanonik Pfarrer Jakob Her-mann in Ostrau bei Panschwitz, Sachsen.

Vlastivěda moravska. Muzejno društvo v Brnu in Olomucu ste se združili, da bi izdali veliko delo „Vlastivěda moravska“ (Domoznanstvo moravsko), in sicer prevzame Brnsko društvo 38, Olomuško pa 39 okrajev. Delo se razdeli na obči in podrobni del.

Z M E S.

Iz spominov Tržaške zgodovine. Trž. magistrat, z naznanilom od 13. januarja 1818 je razpisal prvokrat mesto mestnega oskrbnika (civico procuratore) pod naslednjimi uslovji: mora biti odvetnik in mora poznati jezik italijanski, nemški in slovenski; mora poznati zadeve občinske itd. — Prvi je bil imenovan dr. Domenik pl. Rossetti. — Torej pred 75 leti so zahtevali znanje slovenščine na Trž. magistratu; kaka je pa sedaj?

Zlate besede. Gladstone pri razpravi o avtonomiji Irske je rekel med drugim: „Z ničimur se veliki narod ne ponižuje takó, kakor ko tlači narod šibki, nič pa ni vzvišenejega, nego kedar velik narod skrbi za svojo čast in iz zavednosti svoje dolžnosti odpravlja staro krivico“. „Vyšehrad“ pristavlja k temu: Ta zlata slova naj bi bila napisana z zlatim pismom na stene našega državnega in deželnega zbora, na deske portfeljev ministrskih, na klopi častitih gg. poslancev, s kratka povsod, kjer bi primerno padla v oči tem, kateri še vedno ne pridejo do tega, na kaki podstavi naj bi se izvršila sprava med Nemci in Slovani. Ali se pospejo kedaj naši Nemci do te moralne višine, na kateri stoji prijatelj Irske — Gladstone?

Glagoljaši na Kranjskem. Mnogo pergamentnih odrezkov, popisanih z glagolico, katere hrani deželni arhiv v Rudolfinumu, kakor tudi mnogi župni uradi po Kranjskem, dokazujejo, da je bila nekdaž glagolica zelo razširjena. Isto nam potrjuje posvečevanje in službovanje na Kranjskem. 23. novembra 1600 je škof Hren posvetil glagoljaša Antona Županića, o katerem je zapisal v svoj dnevnik, da je bil dovolj podučen za sveti red „in suo Idiome glagolitico“. 23. aprila 1601 je isti škof v duhovna posvetil Ivana Vitezića, glagoljaša iz krške škofije (Veglia). Leta 1597 je pa na Blokah pri Cirknici za kapelana služil glagoljaš Andrej Vulković, ki ni znal dobro nobenega deželnega jezika, temuč le hrvaški. (Conf. „Izv.“ II, 33.) — (Izv. „Muz. dr.“)

Slovenščina v Trstu pred 100 leti. Tržaški kapucinski samostan je moral v drugi polovici preteklega stoletja vedno imeti štiri pridigarje. Jeden je pridigoval v domači cerkvi po italijansko, drugi v cerkvi usmiljenih bratov po nemško, dva pa vse nedelje in praznike v letu po slovensko v cerkvi Matere božje, imenovane „Madonna del Mare“. (Marian, Austria sacra, V, 44.) — (Izv. „M. dr.“)

KNJIŽEVNOST.

Slovensko-nemški slovar. Izdan na stroške rajnega knezoškofa Ljubljanskega Antona Alojzija Wolfa. Uredil M. Pleteršnik. Tretji sešitek. Str. 161-240, od besede: doskóčiti — govorica. C. 50 kr.

Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, na svijet izdaje jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, obrađuje P. Budmani, sv. XIII., I četv. dijela: Isprekrižati—izmiješati (str. 1-240, c. 3 for.). „Vienac“ pristavlja k temu oddelku: „Kod svake se riječi navodi njezino tumačenje i cijela historija u literaturi... Primjeri su mnogobrojni kroz sve vjekove, a spominja se tančinom i vjernošću. Kaže se, koja je riječ praslavenska i uspoređuje sa slavenskim jezicima, a gdješto i s drugim arijskima. Spominje se, u kojem se vijeku naj-

prije javlja... Ni jedna knjižnica, ni jedan zavod učevni, ni jedan književnik, ni jedan imućniji rodoljub ne bi smjio biti bez akademijaskog riječnika“. No, to velja odnosno tudi za Slovence.

Nové písně Svatopluka Čecha. Drugo izdanje teh pesnij je izšlo v založništvu E. Topiča v Pragi. C. 60 kr.

Rozhledy sociální, politické a literární. Ta češki časopis izhaja 25. dne vsakega meseca v Chrudinu. Stoji na leto 4 gld., na četrt l. 1 gld. Razpravlja probleme modernega življenja, podaje pregled sočasne domače socijalne, gospodarske in finančne politike. V 4. št. t. l. ima n. pr.: Nové a staré směry. — O společenském postavení učitelstva. — Taine. — Socijalismus v dějinách lidstva. — Časové uvahy. Itd.

Dědictví Kurtuv. Roman Björnstjerna Björnsona. Autorisovaný překlad H. Kosterky. Oddíl III. Vzdělavací bibliotéky svazek 18. Str. vseh 3 delov 467, poleg tega avtorjev životopis str. 6. Cena skupnemu delu 1 gld. 60 kr. Neobičajno zanimivo delo novega tipa.

„Besedy lidu“ Začetkom tega leta je začelo založništvo I. Otty v Pragi izdavati nov ilustrovani časopis: „Beseda lidu“ po 2krat na mesec. Uže naslov kaže, da je list namenjen širšim krogom naroda in ima v resnici v vsaki številki preprosto pisane poučne in zabavne sestavke z ilustracijami in slikami, z večine celó v barvah. Stoji za celo leto po pošti 1 gld. 60 kr. in 80 kr. na pol leta. To je gotovo najceneji ilustrovani list češkega naroda, a jednako spada med najboljše te vrste. Doslej je izšlo 8 števk.

Rěč dra. Ede. Gregra na ířské radě dne 24. února 1893. Str. 46, mal. 8. Cena 5 kr. „Epištoly pro lid.“ Vydává a pořádá vydavatelstvo „Nových Proudů“.

„Těsnopisné Listy“, 1893. Orgán prvního spolku stenografu Gabelsbergských v Praze a klubu českých stenografu v Pardubicích. Mesečník, stojí na leto 1 gld. 50 kr. (Praga, V. Pašek v lilské ulice 12. Urednik Jos. Kronld v Praze č. 787-II). Ta list izhaja uže 21. leto in prinaša poročila o stenografiji med vsemi slovanskimi narodi. Bavi se uže več let tudi z vprašanjem o pristni slovanski stenografiji. Poroča n. pr. (v 4. št. 1892), da v „Kurzschriftl. Mittheilungen“ se ruski stenograf J. Holsten iz Petrograda odločno poteguje za izvirni tesnopolis ali hitropis slovanski. V št. 6. t. l. priobčuje na zadnji strani (II. odstavek): „Slovenska stenografija, sestavil in opisal Anton Zupan“. „Těsnopisné Listy“, kakor se vidi, priobčujejo različne poskuse, da bi se polagoma zasledil primeren sistem za vse Slovane, oziroma, da bi primerno priredili Gabelsbergerjev sistem za razne slovanske pismene jezike. „Těsnopisné Listy“ zaslužijo, da jih zaresno poštevajo zlasti strokovnjaki stenografije med Slovani.

„Česky Lid“. Číslo 4. 1893. ima med drugim razprave: Vinášení „smrti“ a jeho výklady, starší i novější. Podává dr. Č. Zibrt. — Starodávne terrakotové sošky Slovaku z lanžhotského okolí. Podává I. Koula. — Kraslice moravské. Příspěvek k ornamentice lidové. Podává prof. J. Klvana. — K otázce o puvodu spečených valu. Napsal kon-

servator L. Šnajdr. — Osnovy hudební lidových tancu na Moravě. Piše Leoš Janáček. — Zprávy archeologické. — Olnářství na Humpolecku. Studie Jar. Maňala. — Kolední hry jihočeské. Piše Jan. Zitek. — Časové zprávy. — Referaty o spisech a časopisech. Poleg tega zopet mnogo raznovrstnih krasnih ilustracij. — Český Lid izhaja 6krat na leto na 6-7 polah vel. 8. Naročnina 4 gld. na leto pošilja se založniku: F. Šimáček v Praze, Jerusal. ul. 11; dobiva se tudi po knjigarnah. To izdanje spada med najboljše med Slovani, predločuje nam v znanstveni obliki živo in mrtvo starino češkoslovanskega naroda ter pospešuje izpoznavanje kulturne zgodovine vseh slovanskih narodov. Tu pristavljamo, da jako marljivi in učeni dr. Č. Zibrt, urednik kulturno-hist. in etnografskih dela „Česk. Lidu“ je od nauč. ministerstva potrjen za docenta kulturne historije na češkem vseučilišču v Pragi.

Ottora Laciná knihovna narodní. Z 12. sešitom se je završil prevod Jos. Ign. Kraszevskega povesti: „Černá hodina“, katero je priobčil avtor po izpuščenju iz Magdeburške ječe. 13. in 14. sešit pričinja in nadaljuje: „Najzápadnější Slovan“. Historie o třech kapitolách od K. M. Čapka (I, II). Cena sešitu 10 kr.

„Wodny muž“ se imenuje skladba, katero je zložil mladi lužiški Srb Krawc, izučivši se na Draždanskem konservatoriju ter tu dosegši naslov „komponist“. Omenjeno skladbo jako hvalijo nemške novine, sosebeno zaradi njenega narodnega značaja. Krawc namerja spisati opero ali opereto za srbske diletante. Če se ta skladatelj poprime bogate narodne glasbe lužiških Srbov, utegne pomnožiti slavo slovanske glasbe.

Вопросы философии и психологии, под редакцией профессора Н. Я. Грота. Мартъ. Книга 2 (17). Содержание: В. Чуйко. Эрнестъ Ренанъ. — Н. Ивановъ. Проблема бытія вѣшняго міра. — Р. Сементковскій. Модная теорія. — Н. Гротъ. Основные моменты въ развитіи новой философіи. Лейбницъ и его школа. — Н. Бугаевъ. Основные начала эволюціонной монадологіи. I. dr. Potem sledi kritika in bibliografija, bibliografski listek, poročilo o psiholog. Obščestvu. Izhaja po 5krat na leto v knjigah po 15 do 16 pol. Za granico stoji 7 r. 50 kop.; naročnina se pošilja: Москва, Покровка, М. Успенскій пер., д. 8. Абрикосовой.

Славянское Обозрѣніе, katero je koncem l. 1892. prenehalo izhajati, obseza v skupnem zvezku za nov. in dec. 1892. med drugim: Осипъ Максимовичъ Бодянский. (Съ портретомъ.) Ал. Кочубинскій. — Изъ переписки князя В. А. Черкаского и Н. А. Милютина. (Черк. s sliko). — Отзывы Ренана о славянскомъ мірѣ. Нар. И. Страховъ. — Открытіе въ Елизаветградѣ памятника В. И. Григоровичу. В. Я. Za tem sledi velika razprava o Grigoroviču „въ исторіи славяновѣденія“. — Чехія и Чехи. Popisal

I. Filevič. — „Два слова о Босніѣ и Херцеговинѣ.“ Sp. Галичанинъ. То razpravo prevajajo sedaj jugoslovanski listi kot velevažno pojavljanje. Славянофильство по взглядамъ В. С. Соловьева. (Критическая замѣтка). Нар. А. С. — По поводу левяностой годовщины имп. дерптскаго университета. Iz govora sedanjega rektorja magnifikusa prof. A. Budiloviča. — Лѣтопись. А. Б. — Письма изъ славянскихъ и др. земель. — Библиографія. — V prilogi: Червоноурескія народныя пѣсни. Potem uže po nas omenjeni prevod Jurčičeve povesti: „Трубка табаку“, katero je preložil naš rojak, ruski prof. M. Hostnik. — Navedli smo samo nekatere točke poslednje knjige „Сл. Обзор.“. Hudo nas je zadela vest, da uže po prvem letu preneha izhajati ta jedini svoje vrste, v resnici slovanski mesečnik, ki je podajal toliko znanja, vestij, kritike, leposlovja o vseh Slovanih. Vzroke nagle smrti temu izdanju ne poznamo; najbrže je krivo neugodno politiško položnje, katero dela zapreke vsem slovanskim izdanjem sorodne vrste, potem nebriznost slovanske inteligencije, ki v resnici več govori nego dela v smislu slovanskem, torej tudi ne podpira dovolj takih listov, ki bi nam še le razkrivali bistvo in pomen vstočnega slovanskega sveta s svojstveno kulturo. Mi izpovedujemo odkrito, da dvomimo, ali doživi sedanji slovanski rod še tako izborno izdanje, kakoršno je bilo „Славянское Обозрѣніе“, in tudi ko bi vse drugo podajali drugi, politiškega pregleda, kakor se je pomeščal v tem mesečniku pod rubriko „Лѣтопись“, težko, težko dobimo več. Zakaj ne? Za to, ker ne bode take duševne sile, ki bi mogla podajati kaj takega. Ako bi bili slovanski politiki modri, bili bi segnili uže zaradi „Letopisi“ po „Сл. Обзор.“. No mi se sedaj iskreno zahvaljujemo uredniku in vsem sotrudnikom „Сл. Обзор.“, da so nam podarili vsaj jeden celoten letnik; postavili so si v tem dostojen spomenik, tudi ko bi ne bili spisali ali ne pisali nič drugega. Slovanom, ko ne moremo drugega, priporočamo, naj skušajo kakor si bodi, če je možno, še pridobiti ta jedini letnik, in za bodočnost želimo, da bi vsaj kaj približno dostojnega in dragega izhajalo Slovanom v poučenje in bodrenje.

Листница uredništva. Gosp. L. v Švici. Hvala lepa, porabimo kmalu v primernih zvezah. Tudi „o poljskem vprašanju“ bodo sledila razpravljanja. — Raznim prijateljem našega lista: Pesmi in druge spise, ki se nam dpošiljajo, kolikor možno, porabimo, druge vrnemo s kratko kritiko, da se bodo vedeli ravnati.

Opomnja upravnništva. Kljubu večkratnim opominom ostajajo nekateri še stare naročnine na dolgu; prosimo jih še jedenkrat po tej poti, da poravnajo svoj dolg.

Popravki k 7. št. „Sl. Sv.“ Str. 129 na levi 27 v. zg: To veste, drobne nam. drobno; s. 136, leva 22. v. zg.: mnogopredmetnost, nam. predmetnost; s. 138, leva, 14. v. sp.: neumestno.

 Zahtevajte po kavarnah in gostilnah tudi „Slovanski Svet“!

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 4 gld. za pol leta 2 gld. in za četrto leta 1 gld. Za dijake in ljudske učitelje stoji celoletno 3 gld. 60 kr., poluletno 1 gld. 80 kr. in četrletno 90 kr. — Posamične številke se prodajajo po 18 kr. — Naročnina, reklamacije in dopisi naj se pošiljajo F. Podgorniku v Trstu, ulica Farneto št. 44.